

QOY ƏDALƏT ZƏFƏR ÇALSIN!

"SƏS" qəzeti mənim
üçün ən əziz qəzetdir

№ 163 (7331)

Azərbaycanın sədrliyi ilə ilk
Beyin Mərkəzləri Forumu

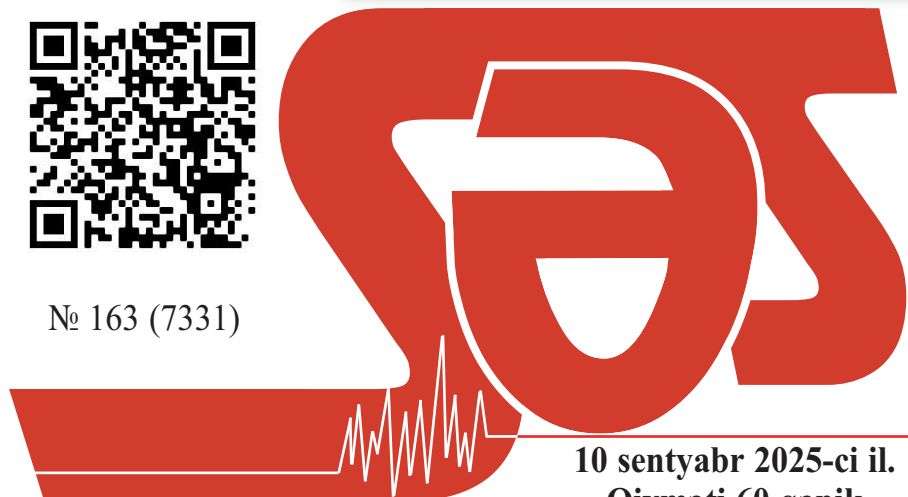

5

"Viza rejiminin ləğvi Azərbaycanla
Çin arasında sıx tərəfdaşlıq
və dostluq münasibətlərinin
bariz nümunələridir"

2

10 sentyabr 2025-ci il.
Qiyməti 60 qəpik

Növbəti və öldürücü

20 Yanvar... 20 Sentyabr:
başlanğıc və son

7

Fərid Şəfiyev: "Zəngəzur dəhlizi bir
çox ölkələrin ticarət əlaqələrinə
mühüm töhfə verəcək"

2

İntihar: qadınlar ölmək
istəmir, kişilər əksinə

15

8

Rusiyanın şər
"maşını" xərçəngə
yoluxdu

13

Payızda viruslardan
özümüzü necə
qoruyaq?

16

“Viza rejiminin ləğvi Azərbaycanla Çin arasında sıx tərəfdaşlıq və dostluq münasibətlərinin bariz nümunələridir”

Azərbaycan Prezidenti İlham Əliyev “İnkişaf və təhlükəsizliyin rezonansı: AQEM-in institusional transformasiyasında regional əməkdaşlıq və idarəetmə” adlı AQEM-in Beyin Mərkəzləri Forumunun 13-cü sessiyasının iştirakçılarına müraciətində mühüm məqamlar barədə fikirlərini ifadə edib. Dövlətimizin başçısı öz müraciətində Azərbaycan və Çin arasındakı dostluq münasibətləri barədə fikirlərini bölüşüb.

SİTAT: “Bu il ərzində Çinə həyata keçirilmiş səmərəli dövlət və işgüzar səfərlərim, bir çox sənədlərin, xüsusilə də strateji tərəfdaşlıq barədə iki sənədin imzalanması, qarşılıqlı viza rejiminin ləğvi Azərbaycan ilə Çin arasında sıx tərəfdaşlıq və dostluq münasibətlərinin bariz nümunələridir.

Dövlətimizin başçısı, həmçinin vurğulayıb ki, ilk dəfə olaraq Çindən kənarda keçirilən bu forumun məhz Azərbaycanda baş tutması məmnunluq doğurur.

Ölkəmizin suverenliyini və ərazi bütövlüyünü bərpa etməsindən sonra regionda təşviq etdiyimiz sülh gündəliyi xarici siyasətimiz üçün yeni üfüqlər açır və onun daha global xarakter daşması baxımından mühüm amil rolunu oynayır.

Dövlətimizin başçısı daha sonra qeyd edib ki, keçən ay Azərbaycanla Ermənistan arasında sülh sazişinin paraflanması həm bölgə, həm də daha geniş coğrafiya üçün əlverişli imkanlar yaradır.

“Şərq-Qərb və Şimal-Cənub dəhlizləri üzərində yerləşən Azərbaycan Avrasiyada ən mühüm nəqliyyat-logistika qovşaqlarından birinə çevrilir. Eyni zamanda, şübhə etmirəm ki, Orta Dəhlizin bir istiqaməti kimi Zəngəzur dəhlizi yaxın gələcəkdə qitələri birləşdirən mühüm nəqliyyat bağlantısı rolunu oynayacaqdır. İnanıram ki, bütün bu kommunikasiya xətləri AQEM üzvləri arasında da əməkdaşlığın inkişafına töhfə verəcək”, - deyərək Azərbaycan Prezidenti vurğulayıb.

Dövlətimizin başçısı daha sonra diqqətə

çatdırıb ki, Azərbaycan müasir dövrdə müstəmləkəçiliyin utancverici mirasının aradan qaldırılması və neokolonializm təzahürlərinin ifşa olunması sahəsində yeni bir mərhələnin başlanğıcını qoyub. “Biz bu vacib məsələ ilə əlaqədar beynəlxalq həmrəyliyin səfərbər edilməsi yolunda səylərimizi bundan sonra da qətiyyətlə davam etdirməliyik.

Hesab edirik ki, Qlobal Cənub ölkələri yeni ədalətli dünya nizamının formalaşdırılmasında yaxından iştirak etməli və bu işə öz töhfələrini verməlidirlər. Bu xüsusda, BMT-də müvafiq islahatların aparılması, Təhlükəsizlik Şurasının (TŞ) daimi üzvləri sırasında Qlobal Cənub ölkələrinin təmsil

olunmasının təmin edilməsi çox vacibdir. TŞ artıq günümüzün realıqları ilə uzlaşmayan təsisata çevrilib. Azərbaycan vaxtilə işğal olunmuş torpaqlarının azad edilməsinə çağıran, lakin sadəcə kağız üzərində qalmış TŞ qətnamələrinin icrasını özü təmin etmiş bir ölkə kimi bunu çox gözəl anlayır”, - deyərək dövlətimizin başçısı diqqətə çatdırıb.

Azərbaycan Prezidenti İlham Əliyev həmçinin diqqətə çatdırıb ki, ötən ilin noyabr ayında Bakıda keçirilmiş COP29-un uğurlu nəticələri “Bakı sığrayışı” kimi tarixə düşüb. Dövlətimizin başçısı müraciətində, həmçinin xatırladı ki, 2019-2023-cü illərdə Qoşulmama Hərəkatında uğurlu sədrliyi

dövründə Azərbaycan Qlobal Cənub ölkələrinin üzvləşdiyi ədalətsizliyə qarşı çıxış edib, Hərəkatın beynəlxalq müstəvidə mövqelərinin gücləndirilməsi istiqamətində çalışıb.

“Tədqiqatçı deyiləndir ki, Qlobal Cənub QHT platformasının təsis konfransı bu il məhz Bakıda baş tutmuşdur. Eyni zamanda COP29-un sədri qismində Qlobal Cənub ölkələrinin iqlim gündəliyi ilə bağlı baxışlarının təşviqi, ən az inkişaf etmiş ölkələrin, xüsusilə də kiçik ada dövlətlərinin ehtiyaclarının təmin edilməsi prioritetlərimiz arasında yer almışdır”, - deyərək Azərbaycan Prezidenti vurğulayıb.

“Vaşinqton razılaşması Azərbaycanın son illərdə əldə etdiyi ən mühüm siyasi uğurlardandır”

Vaşinqton razılaşması Azərbaycanın son illərdə əldə etdiyi ən mühüm siyasi və diplomatik uğurlardan biridir. Bu hadisənin “Konstitusiya və Suverenlik İli” çərçivəsində baş verməsi isə xüsusi simbolik mənə daşıyır. ABŞ Prezidenti Donald Trampın iştirakı və şahidliyi ilə Azərbaycan və Ermənistan arasında sülh sazişinin paraflanması Cənubi Qafqazda uzunmüddətli sülh gündəliyinin formalaşmasına təkan verir. Dövlətimizin başçısı İlham Əliyevin təşəbbüsü ilə irəliləyən Zəngəzur dəhlizi layihəsinin də bu kontekstdə reallaşması regional əməkdaşlığın genişlənməsinə xidmət edir. Bu fikirləri parlamentin sədri Sahibə Qafarova Milli Məclisin növbədənəkar sessiyası çərçivəsində “Vaşinqton razılaşmaları: sülh diplomatiyasının və müdrik liderliyin təntənəsi” mövzusunda keçirilən bugünkü xüsusi iclasda çıxışı zamanı səsləndirib.

S.Qafarova Prezident İlham Əliyevin Vaşinqtona səfərinin həm də Azərbaycan-Amerika münasibətlərində yeni mərhələnin başlanğıcı olduğunu qeyd edib. Diqqətə çatdırıb ki, bu səfər çərçivəsində əldə olunan razılaşmalar Azərbaycanın milli maraqlarının beynəlxalq müstəvidə qorunmasına və regional sülhün təmininə xidmət edir. O, həmçinin Azərbaycanın ərazi bütövlüyünün tam bərpası və sülh prosesinin həyata keçirilməsində Prezident İlham Əliyevin qətiyyətli və uzaqgörən siyasətinin mühüm rol oynadığını vurğulayıb. Bildirilib ki, bu prosesdə müstəqil daxili və xarici siyasət kursunun davam etdirilməsi Azərbaycanın beynəlxalq nüfuzunu daha da gücləndirib.

“Vaşinqton razılaşmaları regionda sabitliyin və təhlükəsizliyin təmin olunması baxımından əlamətdar mərhələdir və beynəlxalq ictimaiyyət tərəfindən dəstəklənməkdədir”, - deyərək Sahibə Qafarova əlavə edib.

Fərid Şəfiyev: “Zəngəzur dəhlizi bir çox ölkələrin ticarət əlaqələrinə mühüm töhfə verəcək”

“Bu gün biz “Bir kəmə, bir yol” təşəbbüsü,

Trans-Xəzər Beynəlxalq Nəqliyyat Marşrutu barədə danışdıq, həmçinin Şimal marşrutundan söz açdıq. Azərbaycanın bu layihələrdə məqsədi kimisə əvəz etmək deyil. Sadəcə yüklərin qısa zamanda lazım olan nöqtəyə çatdırılmasına köməklik göstərməkdir. Onu da qeyd etmək istəyirəm ki, bir çox məhdudiyyətlər var: Rusiya-Ukrayna müharibəsi, Qırmızı dənizdə baş verən hadisələr və digər məsələlər. Bunun üçün bu marşrutlar önəmlidir”.

Bu sözləri “İnkişaf və təhlükəsizliyin rezonansı: AQEM-in institusional transformasiyasında regional əməkdaşlıq və idarəetmə” adlı AQEM-in Beyin Mərkəzləri Forumunun 13-cü sessiyasının “Avrasiya inteqrasiyasının gücləndirilməsi: “Kəmə və Yol” Təşəbbüsü (BRI), Orta Dəhliz, Beynəlxalq Şimal-Cənub Nəqliyyat Dəhlizi (INSTC) və digər təşəbbüslər” mövzulu iclasında Beynəlxalq Münasibətlərin Təhlili Mərkəzinin İdarə Heyətinin sədri Fərid Şəfiyev deyib.

O qeyd edib ki, tarixən İpək Yolu adlanan region təkcə ticarət yox, mədəniyyət marşrutu da olub. Arxeoloji qazıntılar zamanı burada bir çox mədəni abidələr aşkar edilib. Zəngəzur dəhlizinin potensialı barədə söz açan BMTM sədri Vaşinqtonda əldə edilmiş razılaşmanı xatırladaraq bu marşrutun bir çox ölkələrin ticarət əlaqələrinə mühüm töhfə verəcəyini bildirib. Zəngəzur dəhlizi Azərbaycan və Ermənistan arasında barışıq layihəsi olacaq. “Getdikcə Orta Dəhlizə tələbat artır. Bizim əsas məqsədimiz bu marşrutlara dəyər qatmaqdır”, - deyərək əlavə edib.

Azərbaycan ərazilərinin 20 faizi 30 il erməni işğal altında olmuş və 2020-ci ilin noyabrında işğala son qoyulduqdan və ərazi bütövlüyümüzü bərpa etdikdən sonra əzəli torpaqların bərpasına başlanılıb. Təcavüz nəticəsində bu ərazilərdən didərgin salınmış soydaşlarımızın doğma şəhər və kəndlərinə qaytarılması üzrə Böyük Qayıdış Dövlət Proqramı uğurla həyata keçirilir. Azərbaycan Hökumət Komissiyasının qiymətləndirməsinə əsasən, hərbi təcavüz və işğal Azərbaycana 150 milyard ABŞ dolları dəyərində zərər vurub. Bu gün Azərbaycan Prezidenti İlham Əliyevin rəhbərliyi ilə həmin ərazilərdə abadlıq-quruculuq işləri geniş vüsət alıb. Ermənilərin xarabalığa çevirdiyi məkanlarda yeni yollar çəkilir, dayanıqlı və davamlı iqtisadi fəallığın təmin edilməsinə yönəldilən infrastruktur layihələri reallaşır, tarixi-mədəniyyət və dini abidələrimiz təmir və bərpa olunur. Su, qaz, elektrik təsərrüfatlarının bərpası ilə bağlı işlər uğurla davam etdirilir.

Bu gün işğaldan azad olunan ərazilərin bərpası və Böyük Qayıdışın yüksək səviyyədə təmin edilməsi məqsədi ilə ardıcıl işlər görülür. Azərbaycan Prezidenti İlham Əliyevin həmin ərazilərə səfər etməsi və bərpa-quruculuq işləri ilə şəxsən maraqlanması, istehsal müəssisələrinin, sosial obyektlərin təmələqurma, açılış mərasimlərində iştirak etməsi görülməli işlərin sürətini artırmaqla yanaşı, keyfiyyətinin də yüksək olmasından xəbər verir. Azərbaycan Prezidenti İlham Əliyevin tapşırıq və göstərişlərinə əsasən, abadlıq-quruculuq işləri sırasında yollarının yenidən qurulması, müasir səviyyəyə çatdırılması istiqamətində çox mühüm layihələr icra olunur.

VƏNGLİ KƏNDİNƏ

Biz Qarabağı yenidən dirçəldirik!

Böyük Qayıdış: Vəngli və Xanyurdu kəndlərində yeni həyat

ƏSRİN SOYQIRIMI

İşğaldan azad olunan digər ərazilərimiz kimi bir gecənin içində ermənilər tərəfindən məhv edilən və 32 ildən sonra əzəli sakinlərin qoynuna alan Xocalı şəhərində də böyük canlanma müşahidə olunmaqdadır. Bir gecənin içində məhv olan, sakinləri dərbədən düşən, qocası, uşağı zillətlə məhv edilən bir torpağa qayıtmış. Bəşəriyyət tarixinin insanlıq əleyhinə yönəlmiş ən dəhşətli cinayətlərdən biri olan, Ermənistanın azərbaycanlılara qarşı həyata keçirdiyi etnik zəmində soyqırımı siyasətini sübut edən Xocalı soyqırımı tarixdən silinməyəcək. 1992-ci ilin 26 fevral tarixində erməni təcavüzkarları Azərbaycanın Xocalı şəhərində bəşəriyyət tarixində ən qanlı faciələrlə bir sırada duran soyqırımı törətdilər. Bu soyqırımı erməni millətçilərinin və onların havadarlarının Azərbaycan xalqına qarşı uzun müddət davam edən etnik təmizləmə və soyqırımı siyasətinin daha bir dəhşətli nümunəsidir. Xocalı soyqırımı ermənilər Xocalının yer üzündən silinməsinə və məhv olmasını reallaşdırdılar. Xocalı bir gecənin içində yerlə-yeksan olundu. Erməni terrorçularından yayınıb meşələrə və dağlara qaçan insanların çoxu soyuqdan və şaxtadan məhv oldular. Xocalı soyqırımının nəticələri çox dəhşətli idi. Cinayətkar erməni qoşunlarının vəhşiliyi nəticəsində, 613 nəfər, o cümlədən 106 qadın, 63 uşaq, 70 qoca amansızlıqla qətlə yetirildi, 487 nəfər şikəst oldu, 1275 dinc sakin girov götürüldü, onlardan 150 nəfərin taleyi isə hələ də məlum deyil. Bu soyqırımı aktı nəticəsində 8 ailə tamamilə məhv edildi, 25 uşaq hər iki valideynini itirdi.

"HƏR ŞEYİN VAXTI VAR

29 AİLƏ - 105 NƏFƏR KÖÇÜRÜLDÜ

İşğaldan azad olunmuş ərazilərə Böyük Qayıdış davam edir. Sentyabrın 8-də respublikanın müxtəlif yerlərində, əsasən yataqxanalarda, sanatoriya və inzibati binalarda müvəqqəti məskunlaşmış keçmiş məcburi köçkүн ailələrdən ibarət növbəti köç karvanı Ağdamdan Ağdərənin Vəngli kəndinə yola salınıb. Bu mərhələdə Vəngli kəndinə 29 ailə - 105 nəfər köçürüldü.

Daha bir köç karvanı isə Xocalı rayonunun Xanyurdu kəndinə çatıb. 15 ailə olmaqla, 46 keçmiş məcburi köçkünün doğma yurduna qovuşub.

Kənddə sakinlərin rahat yaşayışı üçün müasir infrastruktur yaradılıb. Kənd içməli su, elektrik enerjisi, təbii qaz və rabitə xətti ilə təmin olunub. Ölkəmizin müxtəlif ərazilərində, əsasən yataqxanalarda, sanatoriya və inzibati binalarda müvəqqəti məskunlaşmış ailələr burada yerləşdirilib.

Əlbəttə ki, bu gün Böyük qələbədən sonra işğaldan azad olunan ərazilərimizdə abadlıq-quruculuq işlərinə başlanılıb. Böyük Qayı-

dış və görülən işlər, icra olunan layihələr də dünyaya Azərbaycanın iqtisadi gücünü, potensialını və həmrəyliyi bir daha nümayiş etdirir. Bu gün Qarabağ və Şərqi Zəngəzurumuzda azad nəfəs alır və qurub yaradıq. İşğaldan azad olunan ərazilərimizdə yeni səhifələr açılıb, yeni işıqlı səhərlər yaşayırıq.

Hazırda Qarabağda və Şərqi Zəngəzurdə oraya köçürülən keçmiş məcburi köçkünlərlə

yanaşı, bu bölgədə aparılan layihələrin icrasında çalışan, həmçinin ayrı-ayrı dövlət qurumlarının yerli bölmələrində xidməti vəzifələrini yerinə yetirən, yenidən fəaliyyətə başlamış səhiyyə, təhsil, mədəniyyət, turizm, sənaye, energetika müəssisələrində işləyən ümumilikdə 50 mindən çox insan yaşayır.

VƏ BİZ QAYITMIŞIQ"

İkinci Qarabağ müharibəsinin nəticələri nə əsasən, imzalanmış 10 noyabr 2020-ci il tarixli üçtərəfli Bəyanata uyğun olaraq Xocalı şəhəri Rusiya Sülhməramlı kontingentinin nəzarəti altında olub. 19 sentyabr 2023-cü ildə aparılan lokal xarakterli antiterror əməliyyatları nəticəsində azad olunmuşdur. Azərbaycan Respublikasının Prezidenti İlham Əliyev 2023-cü ilin oktyabrın 15-də Xocalı şəhərində Azərbaycan Respublikasının Dövlət Bayrağını ucaltdı. "Xocalıda, Xankəndidə, o vaxt hələ ki, azad edilməmiş digər şəhər və kəndlərimizdə separatçılar at oynadırdılar. Onlar hesab edirdilər ki, burada separatçılıqla əbədi məşğul olacaqlar. Halbuki bunun heç bir hüquqi, tarixi əsası yox idi. Xocalı qədim Azərbaycan torpağıdır. Mənfur düşmən soyqırımı törədənədən sonra burada qanunsuz məskunlaşma da aparmışdır. Bu da hərbi cinayət sayılır. Xocalının adını da dəyişdirməyə, bir hərbi cinayətkarın adına rəsmiləşdirməyə çalışırdılar.

Ardı Səh. 4

Əvvəli Səh. 3

Ancaq hər şeyin vaxtı var və biz qayıtmışıq, həm Vətən müharibəsi, həm antiterror əməliyyatı xalqımızın gücünü, iradəsini, əsgər və zabitlərimizin qəhrəmanlığını bütün dünyaya sübut etdi. Allah bütün şəhidlərimizə rəhmət eləsin!" - deyə Prezident İlham Əliyev çıxışlarının birində bildirib. "Antiterror əməliyyatından dərhal sonra dedim ki, birinci növbədə biz Xocalını bərpa etməliyik", - deyə Prezidentimiz bildirmişdir. Artıq Xocalının gələcək inkişafı ilə bağlı Baş planı da hazırlanıb. Baş Plana əsasən, ilk mərhələdə 12 min nəfərlik şəhər planlaşdırılır. Eyni zamanda, ehtiyat üçün də ərazilər saxlanılır. Xocalı bir regional mərkəz kimi davamlı surətdə inkişaf edir. Bu gün Xocalı yenidən qurulur. Xocalı şəhərinin girişində - çay kənarında bulvarın salınması işləri davam edir. Xocalı şəhərində orta təhsil müəssisəsi və uşaq bağçası da inşa olunub. Məktəbin qarşısında park, onun yanında isə sənətkarlar məhəlləsi salınıb. Xocalının Baş planını hazırlayarkən ilk növbədə, onun regiondakı mövqeyi də nəzərə alınıb. Bura strateji mövqeyə malikdir. Beynəlxalq hava limanı, respublika əhəmiyyətli avtomobil yolu, hazırda layihələndirilən, tezliklə çəkiləcək dəmir yolu və s. bütün bunlar Xocalının gələcəyini artıq bir qovşaqlar kimi, nəqliyyat qovşağı və logistika mərkəzi kimi şərtləndirir.

**"SİYASƏTİMİZİN
TƏMƏLİNDƏ
AZƏRBAYCAN
VƏTƏNDAŞININ**

Biz Qarabağı yenidən dirçəldirik!

Böyük Qayıdış: Vəngli və Xanyurdu kəndlərində yeni həyat

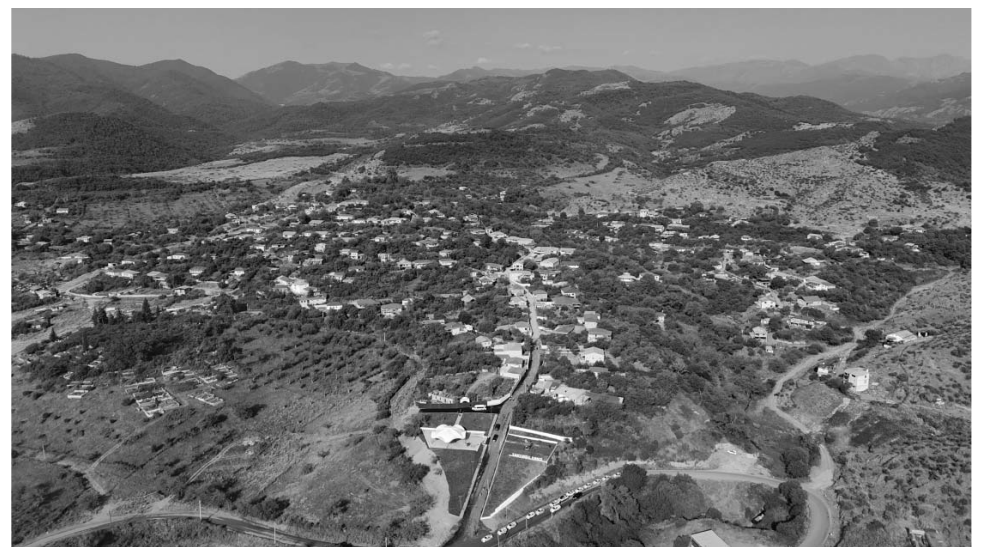

MARAQLARI DAYANIR"

Artıq Xocalıda ədalətin təntənəsi yaşanır, yeni bir dövr başlanıb. Artıq Böyük Qayıdış proqramının Xocalı səhifəsinə yeni tarixi həqiqətlər həkk olunur. Azərbaycan nailiyyətləri ilə dünya birliyində sayılıb-seçilən, təşəbbüsləri və nəhəng iqtisadi layihələri ilə bütün bəşəriyyətə fayda verən dövlətlər sırasındadır. Azərbaycan Prezidenti İlham Əliyevin həyata keçirdiyi siyasət nəticəsində, ölkəmiz iqtisadi islahatları reallaşdıran və innovativ inkişafa yol açan dövlətə çevrilir. Qeyri-neft sektorunun dinamik inkişafı və iqtisadiyyatın şaxələndirilməsi, informasiya müstəqilliyinin və təhlükəsizliyinin təmin edilməsi istiqamətində böyük nailiyyətlər əldə edib. Son illərin reallıqları bir daha göstərir ki, ölkəmizdə icra olunan islahatlar, həyata keçirilən dövlət proqramları bütün sahələrdə uğurların əldə olunması ilə nəticələnib. Azərbaycan Prezidenti İlham Əliyevin çıxışlarının birində vurğuladığı kimi, "Mən dəfələrlə demişəm, bir daha demək istəyirəm ki, siyasətimizin təməlinə Azərbaycan vətəndaşının maraqları dayanır. Eyni zamanda, bizim əsas strateji məqsədimiz, hədəfimiz ölkəmizi daha da

gücləndirməkdir, Azərbaycan dövlətinin qüdrətini artırmaqdır, müstəqilliyimizi möhkəmləndirməkdir".

ZƏFƏR YOLUMUZ

Təbii ki, avtomobil yolları da hər bir ölkənin iqtisadi qüdrətinin göstəricisidir. Ölkənin istehsal və sənayenin bütün sahələrinin inkişafı birbaşa olaraq yol örtüyünün hansı vəziyyətdə olmasından asılıdır. Rayonlar, kəndlər və qəsəbələrarası avtomobil yolu layihələrinin icrası uğurla həyata keçirilir. Qarabağ və Şərqi Zəngəzur iqtisadi rayonları ərazisində icra olunan və işğaldan azad edilmiş ərazilərimizin sosial-iqtisadi inkişafında mühüm rol oynayacaq yol infrastrukturunu layihələrindən olan Füzuli-Hadrut avtomobil yolunun tikintisi sürətlə və keyfiyyətlə yerinə yetirilib. Bu yol başlanğıcını "Zəfər yolu"ndan götürür və yeni inşa edilən Şükürbəyli-Cəbrayıl-Hadrut avtomobil yoluna birləşir. Füzuli-Hadrut avtomobil yolu dörd hərəkət zolaqlıdır. Yolu hərəkət hissəsinin eni 14 metrdir. Layihəyə əsasən, yolun 6,7 kilometrliyində "Qarabazarı" adlanan ərazidən keçən hissəsində biraşırımlı avtomobil körpüsü inşa olunub. Körpünün uzunluğu 18 metr, eni isə 21 metrdir.

Zəfər yolunun tikintisinin qısa vaxtda həyata keçirilməsi Azərbaycan xalqının qazandığı parlaq Qələbənin simvoludur. Ali mühəndislik düşüncəsinin, yüksək texnoloji imkanların istifadə olunduğu bu layihə ilin bütün fəsilələrində çətin relyef şəraitində, keçilməz dağ yolları yarılaraq həyata keçirilib. Qısa vaxtda icra olunan və dünyada analoqu olmayan layihə Azərbaycan dövlətinin gücünü, onun malik olduğu potensialı və ən əsası Prezident İlham Əliyevin qətiyyətini bütün dünyaya göstərdi. Şanlı Ordumuzun ölkəmizin mədəniyyət paytaxtı olan Şuşa şəhərini mənfur düşməndən azad edərkən istifadə etdiyi çıxır-yolun əbədləşdirilməsi məqsədilə

tikilən və Müzəffər Ali Baş Komandan İlham Əliyev tərəfindən "Zəfər yolu" adlandırılan avtomobil yolunun inşası dövlətimizin başçısının daimi nəzarəti altında icra olunub. İşğaldan azad olunan ərazilərimiz özünün yeni inkişaf mərhələsinə yaşayır. Qarşıya qoyulan hədəflərə uyğun olaraq bu istiqamətdə ardıcıl və məqsədyönlü tədbirlərin həyata keçirilməsi davamlı xarakter daşıyır. İstər yeni sosial işə obyektlərinin, istərsə də digər infrastrukturun tikilməsi və yenilənməsi bu ərazilərin dirçəlməsinə və inkişafına xidmət göstərir.

Nəzakət ƏLƏDDİNQIZI

Dünyanın inkişaf etmiş ölkələri sırasında olan Azərbaycan son illər ardıcıl olaraq çox nüfuzlu beynəlxalq tədbirlərə, toplantılara yüksək səviyyədə ev sahibliyi edir və dövlət maraqlarına uyğun şəkildə həyata keçirilən bu tədbirlər ölkəmizin dünyadakı mövqeyini daha da gücləndirir. Siyasi sabitlik, dinamik sosial-iqtisadi inkişaf modelinə malik olan Azərbaycan müasir dünyanın çağırışlarına cavab verən və daim narahatçılıq yaradan məsələlərlə bağlı tədbirlərin təşkil edilməsinə önəm verir.

Beynəlxalq tədbirlər mərkəzinə çevrilən Azərbaycan öz yüksək səviyyəli təşkilatçılığı və təcrübəsi ilə diqqəti çəkir. Beynəlxalq Münasibətlərin Təhlili Mərkəzi (BMTM) və Şanxay Beynəlxalq Araşdırmalar İnstitutunun (SIIS) birgə təşkilatçılığı ilə paytaxtımızda keçirilən "İnkişaf və Təhlükəsizliyin Rezonansı: AQEM-in institusional transformasiyasında regional əməkdaşlıq və idarəetmə" mövzusunda iki-günlük forum təşkil edilən beynəlxalq tədbirlərin davamıdır.

Forumun birinci günündə "İnkişaf vasitəsilə təhlükəsizliyin təşviqi - Asiya təhlükəsizlik idarəçiliyinə yeni yanaşmaların tədqiqi", "Yaşıl və rəqəmsal transformasiya dövründə təchizat zənciri üzrə əməkdaşlıq", "Avrasiya bağlantılarının gücləndirilməsi: Bir kəmə, bir yol təşəbbüsü (BRI), Orta Dəhliz, Beynəlxalq Şimal-Cənub Nəqliyyat Dəhlizi (INSTC) və digər layihələr" mövzuları ətrafında müzakirələr aparılıb. Builki toplantı xüsusi önəm daşıyır, çünki bu Azərbaycan sədrliyi ilə keçirilən ilk beyin mərkəzləri forumudur. "İlk dəfə olaraq Çindən kənarda keçirilən bu forumun məhz Azərbaycanda baş tutması məmnunluq doğurur". Bu sözlər Azərbaycan Prezidenti İlham Əliyevin "İnkişaf və təhlükəsizliyin rezonansı: AQEM-in institusional transformasiyasında regional əməkdaşlıq və idarəetmə" adlı AQEM-in Beyin Mərkəzləri Forumunun 13-cü sessiyasının iştirakçılarına müraciətində yer alıb.

"BEYİN MƏRKƏZLƏRİ HƏM MİLLİ, HƏM DƏ BEYNƏLXALQ SƏVİYYƏDƏ QƏRARLARIN DAHA SƏMƏRƏLİ VƏ DÜZGÜN QƏBULUNA ÖZ TÖHFƏLƏRİNİ VERİRLƏR"

Bu gün Asiya elm və texnologiya sahəsində yüksələn nüfuzu ilə global inkişafın mühüm mərkəzinə çevrilir. Dövlətlərin artan qarşılıqlı asılılığı fonunda AQEM-in dəyəri bir daha aydın görünür. Bu platforma Asiya ölkələrinin strateji baxışlarını bölüşməsi üçün vacib platformadır. Asiyanın dünya səhnəsində yüksələn təsiri AQEM-in əhəmiyyətini daha da artırır. Regional sabitlik əsə helledici rol oynayacaq. "Müasir dünyada beyin mərkəzlərinin dövlətlərin və cəmiyyətlərin inkişafında rolu olduqca böyükdür. Onların müxtəlif sahələrdə apardığı araşdırmalar global çağırışların - təhlükəsizlik, iqtisadiyyat, texnologiya və ekoloji problemlərin həlli üçün mühüm zəmin yaradır", - deyər dövlətimizin başçısı bildirib. Azərbaycan Prezidenti qeyd edib ki, beyin mərkəzləri həm milli, həm də beynəlxalq səviyyədə qərarların daha səmərəli və düzgün qəbuluna öz töhfələrini verirlər. Bu baxımdan AQEM ölkələrinin beyin mərkəzlərinin əməkdaşlığı ölkələr və xalqlar arasında qarşılıqlı anlayışın güclənməsi və regional inteqrasiyanın dərinləşməsi üçün əlverişli perspektivlər açır.

Bu gün Azərbaycanın bir çox dünya ölkələri ilə yaşı, Çinlə də əlaqələri uğurlu inkişaf yolundadır. Azərbaycan Respublikasının Prezidenti İlham Əliyevin Çin Xalq Respublikasının Sədri Si Cinpinin dəvəti ilə bu günlərdə Çinə işgüzar səfəri əlaqələrin yüksək səviyyədə olğunun göstəricisidir. Çin və Azərbaycan arasında əlaqələrin bütün sahələrdə daha da genişlənməsi üçün böyük potensial mövcuddur. "Bu il ərzində Çinə həyata keçirilmiş səmərəli dövlət və işgüzar səfərlərim, bir çox sənədlər, xüsusilə də strateji tərəfdaşlıq barədə iki sənədin imzalanması, qarşılıqlı viza rejiminin ləğvi Azərbaycan ilə Çin arasında sıx tərəfdaşlıq və dostluq münasibətlərinin bariz nümunələridir", - deyər dövlətimizin başçısı bil-

Azərbaycanın sədrliyi ilə ilk Beyin Mərkəzləri Forumu

Prezident İlham Əliyev: "Müasir dünyada beyin mərkəzlərinin dövlətlərin və cəmiyyətlərin inkişafında rolu olduqca böyükdür"

dirib.

Azərbaycanın tranzit daşımaları sahəsində potensialını reallaşdırmaq baxımından Çinin "Bir kəmə, bir yol" təşəbbüsü ölkəmiz üçün mühüm önəm daşıyır. Azərbaycan bu layihəni dəstəkləyən ilk ölkələrdən oldu. "Bir kəmə, bir yol" strategiyasının həyata keçirilməsində Azərbaycan logistika mərkəzi, qovşaq və körpü rolunu oynayır.

"COP29-UN UĞURLU NƏTİCƏLƏRİ "BAKİ SİCIRAYIŞI" KİMİ TARİXƏ DÜŞMÜŞDÜR"

Müasir dövrümüzdə AQEM yeni inkişaf yoluna qədəm qoyub. Bu il diqqətin ətraf mühit məsələlərinə yönəldilməsi böyük əhəmiyyət kəsb edib. Azərbaycanın COP29-a ev sahibliyi regional iqlim diplomatiyasını yeni səviyyəyə yüksəldib. Bu sahə gələcəkdə AQEM-in əsas sütunlarından biri olacaq. Üzv dövlətlərin əməkdaşlıq və dialoqa maraq göstərməsi isə müzakirələrin davam etdirilməsi üçün güclü zəmin yaradıb. Bütün bu proseslər AQEM-in yeni inkişaf yoluna qədəm qoyduğunu göstərir. Təşkilatın daha strukturlaşdırılmış və çoxölçülü çərçivəyə doğru irəlilədiyi bir dövrdə Beyin Mərkəzləri Forumu öz araşdırmaları, strateji baxışları və siyasi təhlilləri ilə bu transformasiyanı dəstəkləmək niyyətindədir.

Bu gün Asiya həm iqtisadi potensialı, həm də global proseslərə təsiri baxımından dünyanın güc mərkəzlərindən birinə sürətlə çevrilməkdədir.

Dünyanın ən böyük və mühüm dövlətlərə rəsi tədbirlərindən olan BMT-nin İqlim Dəyişmələri üzrə Çərçivə Konvensiyasının Tərəflər Konfransının 29-cu sessiyasına (COP29) yüksək səviyyədə ölkəmizin ev sahibliyi etməsi növbəti uğurumuzdur. Bu, dövlətimizin Qoşulmama Hərəkatına sədrliyi və Təhlükəsizlik Şurasına üzvlüyündən sonra xarici siyasətinin ən böyük uğuru kimi səciyyələnir. Beynəlxalq tədbirlərə yüksək səviyyədə ev sahibliyi etmək təcrübəsindən qaynaqlanaraq Azərbaycan COP29-un təşkili baxımından özünə düşən vəzifəni layiqincə yetirir. Planetimizi narahat edən iqlim dəyişikliyi ilə bağlı məsələlər məhz Bakıda müzakirə olunaraq həll yolları axtarılır. Azərbaycanda COP29-n yüksək səviyyədə keçirilməsi onun yüksək təşkilatçılıq qabiliyyətini, qonaqpərvərliyini və peşəkarlığını təqdir edir. Azərbaycan Prezidentini müraciətində bildirdiyi kimi, 2019-2023-cü illərdə Qoşulmama Hərəkatında uğurlu sədrliyi dövründə Azərbaycan Qlobal Cənub ölkələrinin üzleşdiyi ədalətsizliyə qarşı çıxış etmiş, Hərəkatın beynəlxalq müstəvidə mövqelərinin gücləndir-

ilməsi istiqamətində çalışmışdır. "Təqdirləyiq haldır ki, Qlobal Cənub QHT platformasının təsis konfransı bu il məhz Bakıda baş tutmuşdur. Eyni zamanda COP29-un sədri qismində Qlobal Cənub ölkələrinin iqlim gündəliyi ilə bağlı baxışlarının təşviqi, ən az inkişaf etmiş ölkələrin, xüsusilə də kiçik ada dövlətlərinin ehtiyaclarının təmin edilməsi prioritetlərimiz arasında yer almışdır. Ötən ilin noyabr ayında Bakıda keçirilmiş COP29-un uğurlu nəticələri "Bakı sıçrayışı" kimi tarixə düşmüşdür. Qlobal Cənubun tarixən üzleşdiyi ədalətsizliklərdən biri də Asiya və Afrika xalqlarının taleyində ağırlı izlər buraxmış müstəmləkəçilik siyasəti olmuşdur. Azərbaycan mürasir dövrdə müstəmləkəçiliyin utancverici mirasının aradan qaldırılması və neokolonializm təzahürlərinin ifşa olunması sahəsində yeni bir mərhələnin başlanğıcını qoymuşdur. Biz bu vacib məsələ ilə əlaqədar beynəlxalq həmrəyliyin səfərbər edilməsi yolunda səylərimizi bundan sonra da qətiyyətlə davam etdirəcəyik".

"QLOBAL CƏNUB ÖLKƏLƏRİ YENİ ƏDALƏTLİ DÜNYA NİZAMININ FORMALAŞDIRILMASINDA YAXINDAN İŞTİRAK ETMƏLİ VƏ BU İŞƏ ÖZ TÖHFƏLƏRİNİ VERMƏLİDİRLƏR"

Azərbaycan Qoşulmama Hərəkatına sədrliyi zamanı 80-dən artıq ölkəyə, o cümlədən 20 kiçik ada ölkəsinə yardım göstərüb. Xatırladaq ki, global səhiyyə böhranı dövründə Azərbaycan özü də pandemiya ilə mübarizədə olmasına, Vətən müharibəsi aparmasına baxmayaraq, ehtiyacı olan digər dövlətlərə yardımlar etdi. Belə ki, Azərbaycan əksəriyyəti Qoşulmama Hərəkatının üzvləri olmaqla, 80-dən çox ölkəyə koronavirusla bağlı maliyyə və humanitar yardım göstərüb. Bu, həm də Azərbaycanın keçdiyi inkişaf yolunun, əldə etdiyi iqtisadi nailiyyətlərin göstəricisidir. Vaxtı ilə maliyyə yardımı alan Azərbaycan artıq fəal donor ölkəyə çevrilib. 2019-cu ildə keçirilən Bakı sammitində Azərbaycan Prezidenti ən az inkişaf etmiş, dənizə çıxışı olmayan kiçik ada ölkələrinin üzleşdiyi təhdidlərə xüsusi diqqətin ayrılmalı olduğunu da diqqətə çəkmişdir. Azərbaycan inkişaf edən kiçik ada dövlətləri və Afrika ölkələrinin pandemiya dövründə daha yaxşı bərpası üçün Qlobal Çağırışlar elan etdi. Bütün bunlar bir daha göstərir ki, ölkəmiz kiçik ada dövlətlərinə birmənalı dəstəyini ardıcıl olaraq nümayiş etdirir.

"ZƏNGƏZUR DƏHLİZİ YAXIN GƏLƏCƏKDƏ QİTƏLƏRİ BİRLƏŞDİRƏN MÜHÜM NƏQLİYYAT BAĞLANTISI ROLUNU OYNAYACAQDIR"

Azərbaycanın dövlət və cəmiyyət həyatının bütün sahələrini əhatə edən genişmiqyaslı islahatlar, tərəqqi və quruculuq prosesləri uğurla davam edir. Müstəqil dövlətimiz Zəfər tarixi ilə güclü və qüdrətli olduğunu bütün dünyaya nümayiş etdirdi. Azərbaycan dövləti bu gün öz tarixinin böyük tərəqqi ilə xarakterizə olunan dövrünü yaşayır. 44 günlük Vətən müharibəsində qazanılmış parlaq Qələbə sayəsində Azərbaycan regionda yeni reallıqlar yaradıb. "Ölkəmizin suverenliyini və ərazi bütövlüyünü bərpa etməsindən sonra regionda təşviq etdiyimiz sülh gündəliyi xarici siyasətimiz üçün yeni üfüqlər açır və onun daha global xarakter daşması baxımından mühüm amil rolunu oynayır", - deyən Prezident qeyd edib ki, keçən ay Azərbaycanla Ermənistan arasında sülh sazişinin paraflanması həm bölgə, həm də daha geniş coğrafiya üçün əlverişli imkanlar yaradır: "Şərq-Qərb və Şimal-Cənub dəhlizləri üzərində yerləşən Azərbaycan Avrasiya-da ən mühüm nəqliyyat-logistika qovşaqlarından birinə çevrilir. Eyni zamanda, şübhə etmərəm ki, Orta Dəhlizin bir istiqaməti kimi Zəngəzur dəhlizi yaxın gələcəkdə qitələri birləşdirən mühüm nəqliyyat bağlantısı rolunu oynayacaqdır. İnanıram ki, bütün bu kommunikasiya xətləri AQEM üzvləri arasında da əməkdaşlığın inkişafına töhfə verəcəkdir".

Ölkəmizdə regional və global əhəmiyyətli mötəbər tədbirlərin təşkilinin artıq ənənə halını aldığını diqqətə çəkən Azərbaycan Prezidenti ölkəmizin cari ilin iyul ayında Xankəndidə İqtisadi Əməkdaşlıq Təşkilatına üzv dövlətlərin başçılarından Zirvə Görüşünü təşkil etdiyini, oktyabr ayında isə Türk Dövlətləri Təşkilatının Zirvə Görüşünə ev sahibliyi etməyə hazırlaşdığını bildirib: "Eyni zamanda 2026-cı ildə BMT-nin Ümumdünya Şəhərsalma Forumunun 13-cü sessiyasının və İslam Əməkdaşlıq Təşkilatının Zirvə toplantısının Azərbaycan-da keçirilməsi ölkəmizin beynəlxalq əhəmiyyətli tədbirlərin təşkil olunduğu etibarlı global məkana çevrildiyinin növbəti əyani göstəricisidir".

Gələcək ilin payızında isə Azərbaycanın sədrliyi altında AQEM Zirvə toplantısının da keçirilməsi planlaşdırılır: "Asiya qitəsinin 90%-ni əhatə edən və 28 üzv dövləti bir araya gətirən AQEM regionda etimadın gücləndirilməsi və ölkələrarası əməkdaşlığın inkişafı baxımından çox əhəmiyyətli bir təsisatdır. Azərbaycan AQEM-də 2024-2026-cı illər üzrə sədrliyinə böyük məsuliyyətlə yanaşır. Sədrliyimizin fəaliyyəti "Daha güclü AQEM, Asiyada bağlantılar, rəqəmsallaşma və dayanıqlı artım" mövzusu üzərində qurulur, - deyən dövlətimizin başçısı qeyd edib ki, biz sədrliyimiz dövründə AQEM-in təşkilatı baxımdan gücləndirilməsi, onun beynəlxalq təşkilat kimi təsisatlanması, yeni sahələrdə əməkdaşlığın inkişaf etdirilməsi və təsisatın beynəlxalq münasibətlər sisteminə öz yerini möhkəmləndirməsini prioritet olaraq müəyyənləşdirmişik: "Əminəm ki, nüfuzlu beyin mərkəzlərinin iştirakı ilə keçirilən hazırkı Forum Azərbaycan sədrliyinin prioritetləri də daxil olmaqla AQEM-in gündəliyində duran global əhəmiyyətli məsələlərin müzakirəsinə dəyərli töhfə verəcəkdir".

Zümrüd BAYRAMOVA

Hazırda turizm planetar miqyasda sürətlə inkişaf edən biznes sahələrindəndir. Dünyaya üzrə ümumi milli məhsulun 10 faizi, ixracatın 8 faizi beynəlxalq turizmin payına düşür, göstərilən xidmətlərin təqribən üçdə biri beynəlxalq turizm vasitəsilə həyata keçirilir. Dünyada əməkqabiliyyətli əhəlinin 8 faizi turizm industriyasında və onunla bağlı iqtisadiyyat sahələrində məşğuldur.

Azərbaycanın turizm potensialı

Azərbaycanda qeyri-neft sektorunun inkişafı dövlət siyasətinin prioritet istiqamətlərini təşkil edir. Ölkə iqtisadiyyatının neftdən asılılığının azaldılması üçün klaster yanaşma məqbul sayılır. Klaster yanaşma zamanı Azərbaycanda perspektivi aydın görünən bir neçə sahənin inkişaf etdirilməsi əsas götürülür. Ölkəmizdə yüksək potensial və perspektivləri olan sahələrdən biri də aqrar sektor və bir növ ona bağlı olan turizm sektorudur.

Azərbaycan təbii şəraiti, olduqca zəngin və rəngarəng rekreasiya ehtiyatları, xarici və daxili turizmin və əhəlinin istirahətinin təşkili üçün hər cür şəraitə malikdir. Respublikamızın əlverişli iqlim şəraiti, ilboyu zirvələri qar və buzlaqlarla örtülən ecazkar quruluşu, cəlbədicə landşaftı, çoxsaylı dağ çayları və şirinsulu gölləri, insanı heyretə gətirən şalələri, yüzlərlə mineral və müalicəvi bulaqlar, narın qumlu dəniz çimərlikləri, palçıq

Aqrar turizm: potensial və perspektivlər

Azərbaycan iqtisadiyyatının neftdən asılılığının azaldılması üçün inkişaf etdirilməsi vacib olan perspektiv sahələrdən biri də turizmdir

kanallarında reklam çarxı nümayiş etdirilir, həyata keçirilən yeni layihələr barədə reklam və elanlar verilir, bu istiqamətdə internet imkanlarından və digər elektron daşıyıcı vasitələrindən də geniş istifadə edilir.

Son dövrlərdə dövlət tərəfindən ucqar bölgələrə rahat yolları çəkilməsi, regionlarda sosial mədəni infrastrukturun təkmilləşdirilməsi istiqamətində həyata keçirdiyi işlər bu sahənin inkişafına töhfə verir. Bölgələrdə turizmlə məşğul olmaq istəyən ev və təsərrüfat sahiblərinə güzəştli kiçik kreditlər verilərsə onlar aqraq turizmdən gəlirlərini təmin edə bilərlər. Əksər turistlər üçün kənd evləri daha cəlbədicə və qiymət cəhətdən daha sərfəlidir.

Zərərsiz, rahat, daimi gəlir mənbəyi

Turizm sektorunda mövcud potensialdan

vulkanları, tarixi-mədəni abidələr və s. ölkədə daxili və xarici turizmin inkişaf etdirilməsi üçün geniş imkanlar yaradır.

Nəqliyyat xidmətlərinin, yolların və s. inkişafı sahibkarlıq, turizm və s. sahələrin dirçəlişinə təkan verir. O cümlədən, bu gün Azərbaycanın ən ucqar kəndlərində də rahat yolların çəkilməsi, ölkəmizin Şərqi-Qərbi, Şimal-Cənub kimi iri beynəlxalq nəqliyyat dəhlizlərinin qovşağında yerləşməsi turizm sektorunun da inkişafına ciddi təsir göstərməkdədir.

Belə ki, həm ölkə daxilində, həm də beynəlxalq səviyyəli yolların yenidən qurulması, yeni yolların çəkilişi ölkənin Avropa və Asiya arasında yerləşən nəqliyyat qovşağı kimi əhəmiyyətini daha da yüksəldir. Azərbaycanın tranzit potensialı artıqca isə ölkə ərazisindən tranzit kimi istifadə edən xarici daşıyıcıların sayı da çoxalır. Bu da turizmin inkişafında mühüm rol oynayır.

Daxili turistlərin yerli turizmə cəlbi

Məlumdur ki, turizmin inkişafında daxili

turistlər xüsusi rol oynayır. Xüsusən, ölkəmizdə kənd turizminin inkişafı əsasən daxili turistlərdən asılıdır. Belə ki, turizmin ekoloji turizm, dağ turizmi, idman turizmi və s. müxtəlif növləri içərisində kənd turizmi daha geniş yayılıb. Eyni zamanda, Azərbaycanda da kənd turizminin inkişaf etdirilməsi üçün çox geniş potensial imkanlar mövcuddur.

Hər bir ölkədə, xüsusilə də əhəlinin təqribən yarısı kənd yerlərində yaşayan Azərbaycan kimi ölkələrdə kənd turizminin inkişafı çox vacibdir. Çünki kənd turizmi şəhər mühitinin kənd mühiti ilə əvəz olunması ilə yanaşı, kənd yerlərində kiçik sahibkarlığın inkişafının, kənd təsərrüfatı məhsullarının istehlakçılara birbaşa çatdırılmasının təmin edilməsində, bölgələrin mövcud potensialından səmərəli istifadə olunmasında xüsusi əhəmiyyətə malikdir.

Araşdırmalardan aydın olur ki, kənd turizmi ümumilikdə, milli park və təbiət ərazilərindən istifadəyə, insanların istirahət tələbatında ətraf mühitlə bağlılığa, mədəni və milli irs nümunələrindən, eləcə də tarixi memarlıq abidələrindən istifadəyə, yüksək keyfiyyətli yaylaq havasına və müalicəvi bulaq sularına daimi tələbatın olmasına əsaslanır.

Aydındır ki, kənd turizm mərkəzləri əsa-

sən bəzi dağlıq rayonlarda- Quba, Qusar, Xaçmaz, Masallı, Şamaxı, Qəbələ, Şəki və s. rayonların ərazisində yerləşir. Lakin Tovuz, Şərur, Gədəbəy, Ordubad, Daşkəsən, Zaqatala, Lerik, Yardımlı, Qax, Lənkəran, Balakən, Neftçala və s. rayonlarda da böyük potensial var. Qarabağ zonasında isə çox böyük potensialı var.

Dövlət turizmin təbliği üçün nə edir?

Turizm sahəsində çalışanların peşə hazırlığının artırılması məqsədi ilə 2006-cı ildə Turizm İnstitutu yaradılıb, onun nəzdində müxtəlif peşələr üzrə daimi fəaliyyət göstərən kurslar açılıb, eyni zamanda, Ümumdünya Turizm Təşkilatının dəstəyi ilə müxtəlif təlim proqramları həyata keçirilməkdədir.

2002-ci ildən başlayaraq, hər il Azərbaycanda beynəlxalq turizm sərgisi təşkil olunur. Ölkədə turizmin əhəmiyyətini artırmaq, turizm potensialını təbliğ etmək, yerli adət-ənənələri, milli mətbəxi, mədəni və tarixi irsi tanımaq məqsədi ilə tematik nəşr məhsulları (kitab, buklet, CD və DVD-lər və s.) hazırlanır və yayılır, dünyanın müxtəlif televiziya

səmərəli istifadə olunsa, ölkəmiz bu sahədən daha artıq gəlirlər əldə edə bilər. Ona görə də, turizm sektorunun ölkə iqtisadiyyatının aparıcı sahələrindən biri kimi inkişaf etdirilməsi bu gün Azərbaycanda ən mühüm vəzifə olaraq qarşıda durur. Son illər Azərbaycanda əldə olunmuş iqtisadi irəliləyiş bu vəzifənin yeni imkanlara adekvat səviyyədə həllinə şərait yaradır.

Digər sektorlardan fərqli olaraq turizm ekologiyaya zərər verməyən, xammal və ya industrial texnologiya tələb etməyən, faydalı qazıntıların istifadəsinə ehtiyac duymayan bir sektordur. Təsədüfi deyil ki, bir çox ölkələrin əsas gəlirləri məhz bu sektordan əldə olunur.

Əgər kənd turizminin inkişafına daha çox diqqət göstərilərsə, qısa müddətdə bu sahədə böyük irəliləyiş əldə olunar. Nəticədə həm əhəlinin, həm də dövlət büdcəsinin gəlirləri artar, ölkədən valyuta çıxışı azalar, ölkəyə valyuta axını çoxalır, bu, həm də məşğulluq probleminin həllinə böyük töhfə olar. Üstəlik, bu sahənin inkişafı dolayı yolla digər sahələrin də inkişafına təkan verir, iqtisadi dövriyyəni artırır.

Elçin Bayramlı

1990-cı il... Nə azad idik, nə müstəqil. Lakin azad ruhlu idik, müstəqil olmaq ən ümdə arzumuz idi. Çünki azadlığı çox arzulayıb, ancaq cəmi 23 ay dadmışdıq. Bu müstəqilliyin əlimizdən alınması üçün başımıza almazın oyunları gətirilsə də, lakin qanımızda coşan azadlıq eşqi nə 18-də, nə də 90-da sönmək bilmirdi. Odur ki, 70 illik sovet quruluşunun təməli laxlayağa başlayanda, artıq biz azad olmaq, müstəqil respublika qurmaq üçün ayağa qalxmış, Azadlıq meydanına axışmış, gecəli-gündüzlü müstəqillik uğrunda mübarizəyə başlamışdıq.

Lakin bu mübarizə qanadımızı qırıb 1918-1920-ci illərdəki kimi yanımıza salmaq xülyasında olanlar yenə var idi. Yenidən sovet məşininin sürətini artırmaq, bu quruluşu bərpa etmək istəyənlər Azərbaycandakı bu mücadiləni boğmaq, insanların müstəqillik arzuları üzərində sovet quruluşunun dağınlığını bir yerə yığmaq, onu əbədləşdirmək istəyirdi.

Elə 1990-cı ilin 19 yanvarından 20-nə keçən gecə Bakıya sovet qoşunlarının yeridilməsi, mübarizə meydanındaca günahsız insanların qanına qəltan edilməsi, onlara qarşı amansız qətləmin törədilməsi ona xidmət edirdi. Lakin xalq azadlıq meydanından çəkilmədi. "Öldü var, döndü yoxdur",- deyərək mübarizəsini sonadək davam etdirdi. Və bu qətləmi törədənlərə necə mübarizə xalq olduğunu sübut etdirdi. Bəs qarşıda bizi nələr gözləyirdi?.. Bütün bunlardan xəbərsizdik. Elə həmin gündən üzərimizə qoşun göndərənlərin məkrli planları bir-birinin ardınca həyata keçirilməyə başlandı. Bu gündən düz 35 il əvvəl saldıığımız nəzər keşməkeşli yollarla haradan haraya gəlib çıxan bir xalqın tarixinin qəhrəmanlıq səhifələrini vərəqləyir, bizi aradan bir qərindəyək ötən dövrə yenidən aparır...

Biz müstəqilliyi necə bərpa etdik?

90-cı illəri xatırlayanlar bunu çox yaxşı bilirlər ki, biz müstəqilliyi həqiqətən də damla-damla, qətrə-qətrə bərpa edə bildik. Bu müstəqilliyin də taleyi 1918-ci ildəkinin eynisi idi. Yenə hər kəs bir tərəfdən onun bərpa olunmasına qarşı çıxır, əsrlərin arzusu olan azadlıq istəyini xalqımızın əlindən almaq üçün bütün yollardan istifadə edirdilər. O zaman Azərbaycanda hakimiyyətdə olanlar da təəssüf ki, bu cür qüvvələrə havadar çıxır, vəzifələrini itirməmək naminə qara qüvvələrin istəklərinə boyun əyirdilər.

Belə çətin bir dövrdə Ümummilli Liderimiz Heydər Əliyev 20 Yanvar faciəsinə etiraz edib Moskvadan Vətənə qayıtmışdı, xalqın təkidi ilə hakimiyyətə gəlməsəydi, müstəqilliyimiz odovrkü hadisələr girdabında qurban gedəcəkdə. Lakin Ulu Öndər həmin hadisələrin axarını dəyişdi. Belə ki, ilkin olaraq səriştəsiz vəzifəli şəxslər tutduqları vəzifələrdən azad edildi, ölkədə xilə ixtisaslara son qoyuldu, sabitlik bərqərar olundu. Daha sonra isə müstəqilliyin özülü möhkəmləndirilməyə başlandı. Ulu Öndər Azərbaycanı dünya miqyasına çıxardı, tanıtdı.

Lakin böyük Heydər Əliyev hakimiyyətə gələndə artıq həmin ünsürlər Azərbaycanın ərazi bütövlüyünə xəyanət etmiş, torpaqlarımızın bir qismini düşməne satmışdı. Düşmənlər isə həmin ərazilərin sərhədlərində mövqelərini elə gücləndirmişdi ki, artıq həmin torpaqları yenidən müstəqilliyini bərpa etmiş ölkənin xilas etməsi mümkün olmayacaqdı. 90-cı illərin ictimai-siyasi mənzərəsinə bu gündən baxanda aydın görünür ki, xalq öz ərazilərinin mübarizəsinə qalxsada, müdafiə üçün hakimiyyətdən kömək tələb etsə də, lakin onun səsinə səs verən olmadı. Beləliklə, Qarabağı və Şərqi Zəngəzurun müəyyən ərazilərini itirməli olduq. Minlərlə övladımız şəhid oldu, itkin düşdü, sağlamlığını itirdi.

Bütün bu hadisələrin fonunda müstəqilliyi qoruyub saxlamağın nə qədər çətin olduğunu düşündükcə, yenə də o qənaətə gəl-

20 Yanvar... 20 Sentyabr: başlanğıc və son

mək olur ki, bəli, Ulu Öndər həmin dövrdə hakimiyyətə gəlməsəydi, Naxçıvan da Qarabağ kimi işğal olunacaqdı, üstəlik də müstəqilliyimizi də yenidən itirəcəkdik. Çünki Bakıda 20 Yanvar faciəsi törədilən gecə ermənilər Naxçıvan sərhədlərinə də hücum etmişdi. Ölkə daxilində bu iki böyük hadisənin bir gecədə baş verməsi isə bütün bunların əvvəldən hazırlanmış plan olduğunu təsdiqləyən amildir.

90-cı illərdən ötən 30 il

1991-ci ildə "Azərbaycan Respublikasının Dövlət Müstəqilliyi haqqında" Konstitusiyaya Aktı qəbil olundu. İlk dəfə Naxçıvan Muxtar Respublikasının Ali Məclisində Heydər Əliyevin sədrliyi ilə keçirilən sessiyada üçrəngli bayrağımız müstəqil Azərbaycanın rəmzi olaraq dövlət bayrağı kimi qaldırıldı. Başımız üzərində 70 il dalğalandırılan bayrağın yerini azadlığımızın və arzularımızın rəmzi olan bayrağımız aldı.

Ulu Öndər ölkənin dağıdılmış iqtisadiyyatı üzərində yeni bir Azərbaycan qurdu. 70 il sovet quruluşunun tərkibində müstəmləkə ölkə yavaş-yavaş müstəqilliyə uyğunlaşdırıldı, dirçəldilməyə başlandı. Dövlət və dövlətçilik bərqərar olundu. Sovet ordusunun töküntüləri ölkədən tamamilə təmizləndi. Və milli ordunun yaradılmasına başlandı.

Qarabağda vəziyyət isə dəyişilməz qalırdı. Nankor ermənilər sərhədlərimizdə hər saat, hər dəqiqə, gecəli-gündüzlü münəfişlər törədirdi, yeni ərazilər işğal etməyi planlaşdırırdı. Lakin bütün bunların qarşısı Ulu Öndər tərəfindən qısa zamanda alındı. Ermənistanla Azərbaycan arasında sülh müqaviləsi imzalandı. Və həmin müqavilənin əsas məqsədi Azərbaycanın dinclik şəraitində vaxt əldə etməsi, ölkənin iqtisadi gücünün nizamlanması, ordunun təkmilləşdirilməsi idi. Çünki bunlar olmasaydı, arxasında böyük qüvvələr dayanan Ermənistandan bir qarış torpaq da geri almaq mümkün olmayacaqdı. Əksinə, yeni qırğınlar baş verəcək, yeni torpaqlar zəbt olunacaqdı.

Ümummilli Liderimizin uzaqgörən siyasəti bütün bu məsələlərin həlli yolu oldu. Torpaqlarımızın son qarışınadək azad ediləcəyini bütün çıxışlarında bildiren Ulu Öndər Heydər Əliyev ölkəmizin ərazi bütövlüyünün bərpasının vacibliyini vurğulayıb, bunun bir gün reallaşacağına əmin olduğunu söyləyirdi.

Həqiqətən də Azərbaycana zaman lazımdır.

idi. Müharibə başlamaq, torpaq azad etmək üçün böyük gücə ehtiyac vardı. Lakin ömür buna maneçilik törətdi. Ulu Öndəri itirdik, lakin onun ideyaları, gələcəyə hesablanmış inkişaf strategiyası 2004-cü ildə Prezident seçilən cənab İlham Əliyev tərəfindən eyni ideologiyaya istinadən davam etdirilməyə başlandı.

Torpaqlarımızın 2020-ci ildə azad edilməsində artıq ölkəmiz dünyanın tanıdığı güclü dövlətlərdən birinə çevrilmişdi. Prezident İlham Əliyev fəaliyyəti dövründə ölkənin ümumi inkişafını ordu quruculuğu ilə birlikdə həyata keçirmişdi. Hər dəfə torpaqlarımızın azad edilməsinin sülh yolu ilə mümkün olmadığı təqdirdə hərbi yolu ilə olacağını bildirən ölkə başçısı dövləti hər iki variant üçün hazırlamışdı.

Uzun illər Qarabağın sülh yolu ilə alınmasına çalışmışdı. Çünki biz müharibə görmüş xalq idik. Birinci Vətən müharibəsində minlərlə soydaşımız şəhid olmuşdu, minlərlə övladımız sağlamlığını itirmişdi. Bu hadisələrin bir daha təkrar olmaması üçün dövlətimizin başçısı beynəlxalq kürsülərdən dünyanı ədalətə səsləyirdi, haqqın kimin tərəfində olduğunu görməyə çağırırdı. Lakin səsimizə səs verən, haqqı görmək fikrində olan yox idi.

Beləliklə, biz hərbi yolu seçməli olduq. Çünki Qarabağın və Şərqi Zəngəzurun işğal olunmuş əraziləri bizim tarixi torpaqlarımız idi və ölkəmizin sahib olduğu güc artıq onların düşməndən geri alınması günü gətirmişdi. Həmin gün 2020-ci ilin 27 sentyabrından başlayıb 10 noyabrında bitən 44 gün oldu. Azərbaycan xalqı Ali Baş Komandanın sərkərdəliyi və milli ordumuzun qəhrəman əsgər və zabitlərinin birgə səyi ilə Qarabağı düşməndən geri aldı. Yenə də minlərlə şəhid verdik, qazi qazandıq, lakin alnımızın qara ləkəsini şəhid qanı yuyub apardı.

Qarabağa 30 il həsrət qalan üçrəngli bayrağımız əzəli yurdumuzu qarış-qarış gəzdirdi, zirvələrə qalxdı, müstəqillik nəğməsinə o yur-

larda el-el səsləndirdi.

Bakıda başladıq, Xankəndidə bitirdik

Biz Bakıda müstəqil olmaq üçün bir yola çıxmışdıq. Müstəqil olduq da. Lakin zaman elə gətirdi ki, bu müstəqilliyi 30 il bütöv olmayan Vətənimizdə yaşamaq olduq. Bəli, müstəqil olduq, lakin bütöv ola bilmədik. Sanki üzərimizdə bir nəfs qalmışdı, istəklərimizi tam olmağa qoymurdu. Bir tərəfdən hökmən çəkəcəyimiz acılar vardı: 30 il məcburi köçkünlərin acısı kimi, şəhid, qazilərimizin nakam taleləri, bir daha qayıtmayacaq sağlamlıq durumları kimi... Bir də bəxtimizə yazılan nadan erməni ilə qonşuluğumuz kimi...

Baxmayaraq ki, 44 günlük Vətən müharibəsində bu nadan qonşu ağ bayraq qaldıraraq təslim olmuşdu, Azərbaycan, Rusiya və Ermənistan arasında imzalanmış üçtərəfli bəyanatda üzərinə düşən öhdəlikləri həyata keçirməyə razılıq vermişdi, lakin gələn görək, xisləti bunları etməyə imkan verdimi? Xeyr, vermədi. Düşmənlər nə minalanmış ərazilərin xəritəsini ortaya çıxardı, nə də bəyanatın 9-cu bəndinə müvafiq olaraq Naxçıvanı ölkə ilə birləşdirəcək dəhlizin reallaşmasına imkan verdi. Hələ üstəlik o ağırliqda müharibədən sonra Xankəndidə yeni terrorçu qruplaşma meydana çıxdı. Burada münəfişlər törətməyə, dünyaya isə özlərini yenə məsum

xalq kimi təqdim etməyə başladılar.

Lakin 2020-dən ötən 3 il ərzində bunlar hələ də anlamamışdı ki, qarşılarındakı 90-ların Azərbaycanı deyil. Qarşılarında güclü siyasəti, ordusu, hadisələrə yanaşma və həlletmə bacarığı olan dövlət var. Onlar bu dövlətin tarixi ərazilərində istədikləri hərəkəti edə bilməzlər. Və bu dövlətin sərhədləri daxilində qanuna müvafiq şəkildə yaşaya bilərlər. 20 sentyabr 2023-cü ildə Xankəndidə aparılan lokal xarakterli anti-terror tədbirləri ilə bu ərazimiz də düşməndən tamamilə təmizləndi. Beləliklə də Şərqi Zəngəzurun işğal altında olan əraziləri düşməndən azad edildi. Məhz bundan sonra Azərbaycan bütövləşdi, ərazilərimiz tamlaşdı, müstəqillik dalğası sərhədlərimizin bu başından o başınadək yayıldı.

20 Yanvardan yola çıxıb gəlib 20 Sentyabrda dayandıq. Biri bizim xalq kimi müstəqilliyə başladığımız tarix, digəri isə dövlətimizi bütövləşdirdiyimiz tarix oldu. Bir başlanğıcla bir son arasında isə 33 il-bir qərinə yaşandı.

Beləliklə, biz bir qərinə içərisində 270-üç yüzilliyə yaxın dövrdən sonra bir salnamə yaratdıq. Həm dövlətimizi müstəqil etdik, həm də üç əsrə yaxın bir dövrdən sonra bütövlüyünü təmin etdik. Və bir qərənəlik zaman kəsiyində belə qənaətə də gəldik ki, bəli, dövlətin başında layiqli və güclü başçı olmayanadək, orduya ağıllı və uzaqgörən sərkərdə rəhbərlik etməyənədək bir xalq nə bütöv, nə də müstəqil ola bilər. Nə yaxşı ki, bu xalqın taleyində Ümummilli Liderimiz Heydər Əliyev və onun siyasi və mənəvi varisi cənab İlham Əliyev varmış. Yoxsa, biz hələ də 90-lardakı kimi mübarizə və mücadilə girdabında çabalamaqda, çıxış yolunu harada sa, kimdəsə axtarmaqda idik...

Mətanət Məmmədova

Qərbin Rusiyaya təzyiqləri hər kəçən gün artır. Ukraynada müharibəyə cəlb edilmiş şimal qonşumuzun ticarət yollarını bağlayan qoca Avropa sanksiyalar paketi ilə Moskvanın daxili imkanlarını da tükətməkdədir. Aİ-nin sanksiyalar üzrə nümayəndəsi Devid O'Sullivanın başçılıq etdiyi Avropa İttifaqının nümayəndə heyəti bazar ertəsi, sentyabrın 8-də Vaşinqtonda danışıqlara gedib. Onların məqsədi sanksiyalarla Rusiyaya təzyiq göstərmək səylərini əlaqələndirməkdir. Nümayəndə heyəti ABŞ prezidenti Donald Trampın Rusiya əleyhinə sanksiyaların "ikinci mərhələsi" adlandırdığına hazır olduğunu bəyan etməsindən sonra gəlib. O, ilk cəhdini Hindistanı Rusiya neftindən imtina etməyə məcbur etmək cəhdi hesab edir. Həmin bazar ertəsi BRİKS ölkələrinin liderləri, o cümlədən Vladimir Putin ABŞ-ın hərəkətlərinə necə cavab verməyi müzakirə ediblər.

O'Sullivan tərəfindən bazar ertəsi və çərşənbə axşamı Vaşinqtonda planlaşdırılan danışıqlar barədə ilk olaraq xəbər agentlikləri anonim mənbələrə istinadən məlumat veriblər. Sentyabrın 8-də eyni məlumatı Brüsselə keçirilən brifinqdə Avropa Komissiyasının rəsmi nümayəndəsi Olaf Gill də təsdiqləyib. "Hazırda daha təfərrüatlı məlumat açıqlamayacağıq", - deyir o bildirib. Onun brifinqdə söylədiklərindən belə nəticəyə gəl-

Növbəti və öldürücü

ABŞ Rusiyaya qarşı sanksiyaların 2-ci, Aİ isə 19-cu paketinə hazırlaşır

qəbul edəcək. İddia edilir ki, Avropa Komissiyası iki Mərkəzi Asiya ölkəsində banklara qarşı məhdudiyyətlər tətbiq etmək niyyətindədir. İddialara görə, müvafiq təkliflər sentyabrın 12-si cümə gününə qədər hazırlanacaq. Bu baş verərsə, Qərbin özünə ciddi ziyan vurmada Rusiyaya qarşı tətbiq ediləcək bələcəyi bütün sanksiyaların artıq tətbiq olunduğu haqda ümumi fikri təsdiqləyəcək. Yalnız fiziki və hüquqi şəxslərin qara siyahısına əlavə edilməsi, vaxt faktoru kimi təfərrüatlar qalır. Digər ölkələrin (İran, İraq, Kubə, Venesuela və s.) təcrübəsinə əsaslanaraq belə qənaətə gəlmək olar ki, sanksiyaların təsiri qısa müddətdə deyil, uzunmüddətli perspektivdə ən dağıdıcıdır. Kimə qarşı təqdim olunduqları isə son nəticədə öz iqtisadiyyatının, o cümlədən onun müdafiə sənayesinin hərtərəfli inkişafı imkanından məhrum olurlar. Görünür, bu, Brüssel və Vaşinqtonun ümid etdiyi təsirdir.

Avropa Komissiyası yeni sanksiyalar paketini təqdim edəcək

Avropa Komissiyası bu həftə Rusiya Federasiyasına qarşı 19-cu sanksiyalar paketini təklif etməlidir. Sky News-un adı açıqlanmayan diplomatlara istinadən yazdığı kimi, bu, cümə günü, sentyabrın 12-nə qədər baş verməlidir. Siyahıya "iki Mərkəzi Asiya ölkəsinin banklarının" daxil ediləcəyi gözlənilir. Jurnalistlər qeyd edirlər ki, əvvəlki sanksiyalar paketində iki Çin bankı, eləcə də Hindistanın ən böyük neft emalı zavodu Nayara məhdudiyyətlərə məruz qalmışdı. Bundan əvvəl Sky News xəbər vermişdi ki, Aİ-nin sanksiyalar üzrə nümayəndəsi bir qrup ekspertlə birlikdə Vaşinqtondadır və orada anti-Rusiya sanksiyaları ilə bağlı danışıqlar aparacaqlar.

Bloomberg xəbər verir ki, yeni sanksiyalar paketində Rusiya bankları və enerji şirkətləri üçün məhdudiyyətlərlə üzləşə bilər. Qeyd olunub ki, Avropa İttifaqı son sanksiyalarının bəzilərini ABŞ-la birləşdirməyə ümid edir.

Putin müharibənin yeni mərhələsinə başlayıb

Vladimir Putin Çindən qayıtdıqdan sonra Si Cinpinlə görüşərək Ukraynaya qarşı müharibənin yeni mərhələsinə başlayıb. Moskva bu yaxınlarda işğalın başlanmasından bəri ən böyük hava hücumunu həyata keçirib. Xatırladaq ki, bu bazar günü Rusiyanın növbəti hücumu zamanı Kiyevdə hökumət binası vuruldu, bu, üç ildən çox davam edən genişmiqyaslı müharibədə ilk belə hadisə idi. Sərt xətt tərəfdarları uzun müddətdir ki, Kremli Ukraynadakı "qərar qəbul edən mərkəzlərə" hücum etməyə çağırıb. Putinin özü belə niyyətlərdən danışır. Nazirlər Kabinetinin binasının birbaşa raket və ya pilotsuz uçan aparat, yoxsa onların dağıntıları ilə vurulub-vurulmadığı hələ də belli olmasa da, bu fakt müharibənin yeni mərhələsinin simvolu kimi qəbul edilə bilər. "Putin heç vaxt özünə inamsızlıqdan əziyyət çəkməyə də, Rusiyanın Çinlə münasibətlərinin "görünməmiş yüksək həddə" olduğunu bəyan etdiyi Pekindən qayıtdıqdan sonra onun özünəməxsus özünəinamı nəzərəcarpacaq dərəcədə artıb", - məqalədə deyilir.

mək olar ki, Avropa Komissiyası Trampın dövründə Aİ üçün növbəti və ABŞ ilə ilk birgə sanksiyalar paketi hazırlamağa başlayıb. O'Sullivan məhz Amerika prezidentinin Rusiyaya qarşı "sanksiyaların ikinci mərhələsi"nə keçməyə hazır olub-olmadığı sualına "hə" cavabından sonra Vaşinqtona səfərə yola düşüb. Görünür, Trampın bəyanatlarında nə qədər çəvik olduğunu xatırlayan avropalılar onun sözünü tutmağa və mümkün qədər tez Rusiyaya qarşı birgə sanksiya zərbəsi ilə razılaşmağa tələsiblər ki, Ağ Evin əvvəlki administrasiyası zamanı bu qədər çox idi, indiki administrasiyada isə bir dəne belə deyildi.

"Sanksiyaların ikinci və üçüncü fazaları" ABŞ prezidentinin bu yaxınlarda atdığı sirli ifadələrdir. Tramp nə demək istədiyini açıqlamayıb. O, Hindistanı Rusiya neftini almağı dayandırmağa məcbur etmək üçün birinci mərhələnin ABŞ-a tədarük edilən Hindistan mallarına rüsumların artırılması hesab ediləməli olduğunu izah etməklə kifayətləndi. Tramp birbaşa olaraq bu artan tarifləri Rusiya Federasiyasına dəstək üçün cəza adlandırdı. Onun planına görə, Amerika bazarına çıxış və Rusiya xammalından neft məhsullarının təkrar satışının faydaları arasında seçim etmək zərurəti ilə üzləşən Hindistanı birincini seçəcək. Rusiya Federasiyası müəhüm satış bazarını itirəcək, Rusiya büdcəsinin gəlirləri azalacaq və müvafiq olaraq, Kremlin Ukrayna ilə qarşıdurma imkanları azalacaq. Nəticədə Tramp hər iki tərəfi danışıqlar masası arxasına əyləşdirə və nəhayət, Rusiya-Ukrayna münaqişəsinin sona çatmasına nail olacaq. Onun planı baş tutsa, bu, həm də demək olar ki, bütün dünya ilə başladığı tarif müharibəsinin real məqsədlərinin

elan edilənlərdən fərqli olduğunun növbəti təsdiqi olacaq. Tramp təkəb ABŞ-ın xarici ticarətindəki real və ya xəyali disbalansı bərabərləşdirmək deyil, həm də Amerika bazarından kənarda qalmaq təhlükəsindən müəyyən ölkələrin siyasətlərinə təsir etmək üçün istifadə etmək istəyir. Bu baxımdan, Braziliyanın nümunəsi göstəricidir. Bu ölkə ABŞ-dan satdığından çox alır. Buna baxmayaraq, Tramp Braziliya məhkəməsinin sabiq prezident Jair Bolsonaro'nun işi ilə bağlı qərarına təsir göstərməyə çalışdığını gizlətmədən onun mallarına 50% rüsum tətbiq edib. Amerika prezidentinin bu dostu, qolf partnyoru və siyasi müttəfiqi dövlət çevrilişinə cəhdə görə

uzunmüddətli həbs cəzası gözləyir. Ölkəsinin daxili işlərinə belə aşkar və kobud müdaxilədən qəzəblənən Braziliya prezidenti Luiz İnasio Lula da Silva BRİKS ölkələri arasında uzaqdan danışıqlar aparmağa təkid edib. Danışıqlar iki saat davam edib və ondan sonra heç bir açıqlama verilməyib. Buna görə də mətbuat, BRİKS liderlərinin Trampın tarif təzyiqinə hər hansı birgə reaksiya ilə bağlı razılığa gəlib-gəlmədiyini öyrənməyə çalışır. Əgər onlar razılaşsaydılar, bu, bu tarixində ilk belə nümunə olardı.

Əgər Aİ və ABŞ bu barədə razılığa gəlsələr, anti-Rusiya sanksiyaları birinci olmayacaq. Avropa İttifaqı 19-cu sanksiya paketini

Müəlliflər xatırladıblar ki, Pekində Putin Si Cinpin və Şimali Koreya diktatoru Kim Çen İnin müşayiəti ilə irimiqyaslı hərbi para-da baxıb. Və bu, Soyuq Müharibə başlayandan bəri bu üç ölkənin liderlərinin ilk dəfə bir araya gəlməsi idi. Analitiklər hesab edirlər ki, Rusiya liderinin Si-nin sağ əlində yer alması təsadüfi deyil. Nəşr qeyd edib ki, KXDR-dən fərqli olaraq Çin öz qoşunlarını müharibəyə göndərməyib. Lakin Pekin Moskvaya diplomatik dəstək verib və Rusiyaya qarşı Qərbin sanksiyalarına tabe olmayıb. Və ötən həftə Kreml Çinlə "Sibirin Gücü 2" qaz kəmərinin tikintisinə dair ilkin razılaşmanı elan edib. "Cümə günün Şərqi və ya Qərbi gələcəkdə global üstünlüyə malik olacağı sualına Putin deyib ki, dünya "çox-qütblü" olacaq, yəni ayrı-ayrı təsir sferalarına bölünəcək. Bu, çoxdan Kremlin məqsədi olub. Prezident Trampın ikinci müddətinin ilk aylarından fərqli olaraq, Kreml həttə sülh

sazişində maraqlı olduğunu iddia etmir", - "The Times" əlavə edir.

Bir gün əvvəl ABŞ prezidenti Donald Tramp Rusiyaya qarşı sanksiyaların "ikinci mərhələsinə" keçməyə hazır olduğunu bildirmişdi. Eyni zamanda ABŞ-ın energetika naziri Kris Rayt deyir ki, Avropa Vaşinqtonun sanksiyaları sərtləşdirməsini istəyirsə, Rusiyadan qaz və neft almağı dayandırılmalıdır.

Tramp Putinlə bağlı böyük səhv etdi

ABŞ prezidenti Donald Trampın şəxsiyyətindən istifadə edərək Kremlin sahibi Vladimir Putini sülh sazişi bağlamaq istəyinə inandırma biləcəyinə inanması, ən yaxşı halda, özü və Kreml lideri üçün həddən artıq yanlışlıq idi. Bu inam Moskvanın Pekinin enerji təchizatında getdikcə artan vassalı deyil, Çinə qarşı ABŞ-ın potensial müttəfiqinə çevrilə biləcəyi barədə tələsik strateji nəticəyə səbəb olub. Bu yanlış təfsir həm ABŞ-ın yalnız ictimai dəstəyi baxımından, həm də Rusiyaya öz qoşunlarını cəbhə xəttində soyuqqanlı şəkildə irəliləmək üçün fürsət pəncərəsi vermək baxımından Ukraynaya bəla başa gəlib. Bununla belə, Vaşinqton bundan sonra "açıq və dəyərli dərslər öyrəndi". Kiyevə amansız hava zərbələri əsliində Rusiyanın çıxılmaz diplomatiyasının nəticəsidir: Moskva sadəcə olaraq sülh istəmir. Ukrayna Nazirlər Kabinetinə hücum da buna sübutdur.

Bu, qəsdən olub, yoxsa ələ keçirilən pilotsuz təyyarələrin düşməsinin nəticəsidir? Bu, Aİ və Britaniya Şurasının ofislerini vuran növbəti tətildən sonra baş verib. Ukraynalı uşaqların ölümləri Trampa həqiqətən də toxunan yeganə şey olaraq qalır. Bununla belə, məqalədə o da deyilir ki, bunker baba artıq Trampı sakitləşdirməyə çalışmır, ona görə də ABŞ prezidentinin xüsusi nümayəndəsi Keyt Kelloq haqlı olaraq son hücumları

"eskalasiya" adlandırır. Bu, təsadüfi deyil: ötən həftə Putin Pekindən qayıdıb və orada dünyaya özünün "bilməz blokunu" göstərməyə çalışan Si Cinpindən nümayişkarənə dəstək alıb. Bu, Moskvada "gələcək yol hələ uzundur" hissini gücləndirdi.

Gələcək aylar üçün perspektivlər acınacaqlıdır. Putin Ukraynanın şərqindəki qoşunlarının təzyiqini strateji əhəmiyyət kəsb edən ərazi qazanclarına çevirə bilər. Tramp çox güman ki, Moskvanın kursunu dəyişməsi üçün kifayət qədər ağırlı, lakin diplomatiya kanallarını açıq buraxacaq qədər yumşaq iqtisadi cavab vermək çətinliyi ilə üzləşəcək. Onun fikrincə, bu, "qeyri-mümkün" vəziyyətdir - qismən Trampın özünün çaşqın düşüncəsinə görə, lakin əsasən ona görə ki, Putin sadəcə olaraq sülh istəmir.

Ötən səkkiz ay ABŞ prezidenti tərəfindən Ukraynanın sağ qalmasına hazırlıq və Avropanın təhlükəsizliyinin təmin edilməsi baxımından boşa getdi. Moskva ilə mənasız yaxınlaşma və gələcəkdə Vaşinqtonun hələ də ehtiyac duyacağı transatlantik alyansın zədələnməsi vəziyyəti daha da pisləşdirdi. Lakin onlar yeni prezident administrasiyası üçün əvəzlənməz dərs verdilər. Ona görə də indi həttə Trampın da "illüziyalı" ola bilər. Daha əvvəl Trampın nə vaxt Putinlə sərt davranmağa başlayacağı tarix açıqlanmışdı. Amerika liderinin Rusiyaya 10-12

gün ultimatum verməsindən 42 gün keçib... buna görə də proqnozlar "məyusədir"dir. Bundan əlavə, Trampın Rusiyanın Ukraynaya son zərbələrinə necə cavab verdiyini də xəbər vermişdik. Xüsusilə, o, Kreml diktatoru ilə çox yaxın vaxtlarda baş tutmalı olan söhbəti açıqlayıb.

Tramp Ukraynanı qorumaq istəmir?

Putin sülh istəmir, bunu sentyabrın 7-nə keçən gecə Ukraynaya genişmiqyaslı müharibə başlayandan bəri ən böyük hücumlardan birinə çevrilən kütləvi hücum da təsdiqləyir. Az sonra ABŞ prezidenti Donald Tramp Rusiyaya qarşı sanksiyaları sərtləşdirməyə hazır olduğunu təsdiqləyib. Britaniyalı jurnalist və siyasi şərhçi Gideon Rachman Financial Times üçün yazdığı məqalədə Amerika liderinin şərhinin Rusiyanın son hücumlarına kortəbii reaksiya olmadığını bildirib. Onun sözlərinə görə, bu, Trampın bu yaxınlarda Avropa liderləri ilə iki saata yaxın telefon danışığının nəticəsidir. Rəhman xatırladıb ki, ABŞ prezidenti sentyabrın 4-də Avropa liderləri, o cümlədən Fransadan Emmanuel Makron, İtaliyadan Giorgio Meloni, Finlandiyadan Aleksandr Stubb, Av-

ropa Komissiyasının sədri Ursula fon der Leyen və Ukrayna prezidenti Vladimir Zelenski ilə telefon danışığı aparıb. Jurnalist qeyd edib ki, Avropa liderləri Tramp və onun administrasiyasını Rusiya neft və qazının alıcılarına qarşı ikinci dərəcəli sanksiyaları gücləndirməyə, həmçinin Ukraynaya hərbi yardımını artırmağa inandırma bildiklərinə əminlər. Bununla belə, Ağ Ev ABŞ-ın Moskvaya təzyiqini artırması üçün Avropa ölkələrini Rusiyanın enerji resurslarından tamamilə imtina etməyə çağırır.

Kompromis nəticə o oldu ki, Avropa Rusiyadan bütün enerji alışlarını dayandırmaq üçün səylərini davam etdirəcək və Vaşinqton Macarıstan və Slovakiyaya təzyiq göstərəcək. Rəhman xatırladıb ki, daha əvvəl ABŞ-ın maliyyə naziri Scott Bessant təsdiqləyib ki, məqsəd Rusiya iqtisadiyyatına təzyiq artırmaq və "ABŞ və Aİ-nin bunu birlikdə etməsidir".

Telefon danışığı zamanı Tramp həmçinin Avropa liderlərini Rusiyanın enerji resurslarının ən böyük alıcısı olan Çinə təzyiq göstərmək üçün heç nə etmədiklərinə görə tənqid edib. Jurnalist əlavə edib ki, Avropa buna cavab olaraq Pekinə qarşı ikinci dərəcəli sanksiyalarla bağlı ABŞ-la əməkdaşlığa razılışıb. Sanksiyaların sərtləşdirilməsi Putinə real təzyiq göstərə bilər, çünki Rusiya iqtisadiyyatı böyük ölçüdə neft və qaz ixracından gələn gəlirlərdən asılıdır. O əlavə edib ki, artıq ölkə iqtisadiyyatının artan təzyiq altında olduğuna dair əlamətlər var. Bununla belə, Ukraynaya hərbi təzyiqlər də artır. Rəhman vurğulayıb ki, ABŞ və Avropa bunu yüngülləşdirmək üçün nəse etməli olduqlarını bilirlər.

"Könüllülər koalisiyası"nın qərarsızlığı

Ötən həftə "könüllülər koalisiyası" Parisdə Ukraynanın müharibədən sonrakı təhlükəsizliyinə təminatları müzakirə etmək üçün toplaşıb. Xüsusilə, Avropa qoşunlarından ibarət ola biləcək qondarma "sakitleşdirici qüvvə"nin yerləşdirilməsi variantı nəzərdən keçirilib. Əsas problem "könüllülər koalisiyasına" daxil olan ən mühüm ölkələrin bir çoxunun öz qoşunlarını Ukraynaya göndərmək istəməməsidir. Onların arasında Almaniya, İtaliya və Polşa da var. Həttə "sakitleşdirici qüvvə"yə töhfə verməyə hazır olduqlarını bəyan edən Avropa ölkələri də ABŞ-dan maddi-texniki və hava dəstəyi verməsini istəyir. Üstəlik, onlar yalnız Rusiya ilə bu məsələdə razılıq əldə olunarsa, qoşun yeritməyə hazırdırlar. Moskvanın Ukraynaya Avropa qoşunlarının yerləşdirilməsinin əleyhinə olduğu açıq-aydın görünür.

Müttəfiqlər Ukraynaya necə kömək edə bilər?

Rusiyanın danışıqlar yolu ilə atəşkəsə razılaşması çətindir. Ona görə də indi faktiki atəşkəsdən söhbət gedir. Belə bir plana görə, ABŞ Ukrayna səmasının qorunmasına kömək edəcək. Xüsusilə Vaşinqtonun Ukraynanın hava hücumundan müdafiəsini gücləndirə biləcəyini və Avropanın, xüsusən də dəniz dəstəyi ilə töhfə verəcəyini təklif edib. Avropalılar üçün aşkar təhlükə ondan ibarətdir ki, onlar diplomatiyanın inceliklərinə və "Trampla pıçıldamaq" incə sənətinə o qədər qarışıblar ki, onlar böyük mənzərəni əldən verirlər.

Tramp dəfələrlə öz sözləri və hərəkətləri ilə Ukraynanı müdafiə etmək öhdəliyi götürmək istəmədiyini açıqlayıb. O, tez-tez Amerikanın maraqlarını üstün tutmaqdan danışır. Rəhman belə nəticəyə gəlib ki, Trampı Putinə qarşı hərbi və iqtisadi təzyiqləri artırmağa məcbur etmək inanılmaz bir uğur olacaq. Bununla belə, o hesab edir ki, ABŞ-ın geri çəkilməyi təqdirdə Avropaya "B planı" lazımdır.

V.VƏLİYEV

Yerin kosmik səs-küyü bizi yadplanetlilərə verə bilər: təhlükə riski nə səviyyədədir?

ELMI İZAH

Yerdən kənar sivilizasiyalarla təmas arzusunu onilliklərdən ki, zəifləmir. SETI layihəsi, "texnoimzaların" axtarışı, metrədən millimetrlərə qədər diapazonda radio müşahidələri - bütün bunlar hələ də parlaq mərkəzi fragmentsiz qalan mozaikaya uyğun gəlir. Lakin Pensilvaniya Universiteti və NASA-nın Reaktiv Sürət Laboratoriyasından bir qrup astronom uçuş şansını ciddi şəkildə artırma biləcəkləri yeni üsul təklif edib. Bu haqda "Pravda" qəzetində dərc olunmuş məqaləni oxucularımıza təqdim edirik.

Planetlər retranslyatora çevrildikdə

Yer kosmosda daim "səs-küylü"dür. Biz əmrləri Mars aparatlarına ötürür, orbital stansiyalarla əlaqə saxlayır və planetlərarası cihazlardan məlumat alırıq. Bu radio siqnalı o qədər güclüdür ki, onlar, prinsipə, Günəş sistemindən kənara "sızmağa" qadirdirlər.

Tədqiqatçı Pinqçenq Fanın fikrincə, həndəsə əsas rol oynayır. Əgər başqa sistemdən olan müşahidəçinin nöqtəy-nəzərindən Yer və başqa planet bir sıraya düzülürsə, o zaman yadplanetli qəbul edə biləcəyiniz bizim radio axınlarımızı tutmaq şansı olacaqdır.

Fan izah edib: "Yer və qonşu planet eyni xətt üzərində olduqda, planetlərarası siqnalın tutulma ehtimalı kəskin şəkildə artır". Tədqiqatçılar bu vəziyyətdən əks istiqamətdə - yad siqnalları axtararkən istifadə etməyi təklif edirlər.

NASA-nın təhlili nə göstərdi?

Alimlər NASA-nın Dərin Kosmos Şəbəkəsinin - Yerdən milyardlarla kilometr uzaqda olan cihazlarla əlaqəni təmin edən global antenna infrastrukturunun arxivinə müraciət ediblər. Son iki onillikdəki məlumatlar nümunələri ortaya qoydu:

- Güclü ötürülmələrin əksəriyyəti Marsa və onun kosmik gəmisinə yönəldilmişdir;
- Radio şüası tez-tez teleskopların və rəsədxanaların fəaliyyət göstərdiyi Laqranj nöqtələrindəki zondlara gedirdi;
- Fəaliyyətin zirvələri bir neçə planetin demək olar ki, mükəmməl düzülüyü anlara təsadüf edirdi.

Beləliklə, bizim öz siqnallarımız xaos şəkildə deyil, əsasən ekliptikanın müstəvisi

boyunca - məhz planetlərin hərəkət etdiyi yerdə yayılır.

Çarpaz xətdəki ekzoplanetlər

Əgər kosmosda "ağıllı qardaşlar" tapmaq istəyiriksə, səmada təsadüfi nöqtələrə deyil, həndəsi şərtlərin ən əlverişli olduğu sistemlərə baxmalıyıq. Alimlər diqqəti aşağıdakılara yönəltməyi təklif edirlər:

- 23 işıq ili daxilində yerləşən ekzoplanetlər;
- orbitləri "kənarda" görünəcək şəkildə əyilmiş sistemlər, yeni planetlərinin öz ulduzuna və Yere uyğun düzülməsi deməkdir;
- artıq tranzit planetlərə malik olduğu aşkar edilmiş ulduzlar (ekzoplanetlərin əksəriyyəti bu şəkildə tapılır).

Bu şəraitdə təkə təbii radio siqnallarını deyil, həm də texnoimzaları - texnologiyanın təzahürlərini tutmaq ehtimalı daha yüksəkdir.

Ənənəvi SETI metodları hipotetik sivilizasiyaların kosmosa göndərməli olduğu güclü dar şüa siqnallarına əsaslanır. Amma əgər onlar mövcuddursa, o zaman bizim kimi, ümumiyyətlə, heç kimlə əlaqə saxlamağa çalışmırlar, sadəcə olaraq planetlərarası rabitələrini "yayırlar".

Məhz belə ikinci dərəcəli, lakin güclü təsadüfi emissiyalar bizi ov üçün əsl hədəfə çevirə bilər.

Skeptisizm və ehtiyatlı nikbinlik

Rus astronomu Sergey Çumakov 2024-cü ilin sonunda bizə xatırladı: "yadplanetli siqnalların" tapılması ilə bağlı istənilən iddia dəfələrlə yoxlanılmalıdır. Tarix onlarla yalançı həyəcan siqnalını bilir - radio müdaxiləsindən tutmuş təbii mənbələrə qədər. Amma Fan qrupu kimi yeni ideyalar, axtarış sahəsini daraltdığına və daha rəşional hala gətirdiyinə görə vacibdir.

Növbədə nə var?

Növbəti addım strategiyayı artıq kəşf edilmiş sistemlərə tətbiq etmək olacaqdır. Müasir radioteleskoplar - Çindəki FAST-dan Çili və ABŞ-dəki nəhəng rəsədxanalara qədər - "ulduz-Yer" xətti boyunca düzülmiş planetlərə fokuslanı bilər.

**Müəllif - Mariya Kruqlova
Tərcümə - Elçin Bayramlı**

"Antiterror tədbirləri humanist prinsiplərə uyğun həyata keçirilib"

"Bəzi dövlətlər və onların aparıcı siyasi elitaları daxili sabitliyi qorumaq, mövqelərini gücləndirmək və strateji dividendlər əldə etmək məqsədilə müxtəlif siyasətlər həyata keçirirlər. Bu sözləri SiA-ya açıqlamasında politoloq Tofiq Abbasov bildirib.

Politoloq qeyd edib ki, kontekstdə, global səhnədə təhlükəsizlik, anti-terror və separatizmə qarşı mübarizə məsələləri önəmli sosial sifariş kimi qəbul olunur. Azərbaycan Respublikası da bu tendensiyaya uyğun siyasət yürüdü. Strateji tərəfdaşlıq və əməkdaşlıq müqavilələrinin imzalanmasında əsas prioritet təhlükəsizlik məsələlərinin təmin olunmasıdır. Terrorizm və separatizmə qarşı mübarizə isə bu siyasətin əsas komponenti kimi çıxış edir. Azərbaycan dövlətinin siyasi rəhbəri və Ali Baş Komandanı İlham Əliyevin rəhbərliyi altında bu istiqamətdə yeni bir trend formalaşmışdır. 2020-ci ildə Ermənistanın işğalçı siyasətinə qarşı həyata keçirilmiş hərbi əməliyyatlar nəticəsində Azərbaycan öz ərazilərini azad etmişdir. Qarabağın mərkəzində, Xankəndi və ətraf bölgələrdə isə Ermənistan tərəfindən göndərilən silahlı qruplar və terrorçuların fəaliyyəti müşahidə olunmuşdur. Dövlət başçısının nümayəndəsi həmin qruplarla danışıqlara cəlb edilmiş, iki dəfə Bakıya dəvət olunmuşlar. Lakin tərəflər müzakirələrdən qaçmış, öz hərəkətlərini davam etdirmişlər. Bu səbəbdən 2023-cü il sentyabrın 19-da Ali Baş Komandan İlham Əliyevin qərarı ilə anti-terror tədbirlərinə başlanılmışdır. Qısa müddət ərzində Azərbaycan Silahlı Qüvvələri ünvanlı əməliyyatlar həyata keçirərək problemin həllinə nail olmuşdur. Bu əməliyyatlar zamanı Azərbaycan Silahlı Qüvvələri mülkü əhaliyə zərər vermədən, yalnız silahlı dəstələr və terrorçuların neytrallaşdırılmasına yönəlmiş tədbirlər həyata keçirmişdir. Əməliyyatların nəticəsi olaraq, terrorçuların silahları ələ keçirilmiş, onların zirehli texnikası, atıcı silahları və partlayıcı qurğuları təhlükəsiz şəkildə məhv edilmişdir. Əməliyyatların sonunda Xankəndində ciddi dağıntılar qeydə alınmamış, yalnız bərpa işləri aparılmışdır. Bu isə göstərir ki, Azərbaycan Silahlı Qüvvələri əməliyyatları səlist, planlı və humanist prinsiplərə uyğun həyata keçirmişdir. Nəticə olaraq, Azərbaycan dövləti öz təhlükəsizlik siyasətini həm strateji tərəfdaşlıq, həm də anti-terror tədbirləri ilə birgə həyata keçirərək, həm daxili, həm də regional sabitliyin təmin olunmasına nail olmuşdur".

Gender probleminin ən çox müzakirə edildiyi bir dövrdə yaşayırıq. Hər gün qadınlarla kişilərin müxtəlif aspektlərdən qarşılaşdırılmasını, müqayisəsini və çəkçevirini görürük. Əbədi olaraq bir-birinə yoldaş, dost olan bu iki varlıq həm də əbədi rəqiblərdir. Həm elmi, həm dini baxımdan qadın və kişi anlayışı bir insan, şəxsiyyət olaraq bütövdür. Bu bütövü təşkil edən hər iki fərd vacibdir. Bəs niyə bəzi cəmiyyətlərdə qadın hər zaman kişidən bir addım geridə görülür?

Qadın insandır, kişilər isə insan övladı. Belə deyib böyük ozan Neşet Ertaş. Siz heç bu günə qədər kişilərin haqlarının pozulması, öldürülmələri, zorakılığa məruz qalmaları səbəbindən aksiya keçirdiklərini gördünüz mü? Mən görmədim. Çünki bütün bunlara qadınlar məruz qalır, döyülür, söyülür, qətl edilir. Haqlarını tələb edirlər, ala bilsələr. Çox qadın öz gücünün fərqiylə deyil, nəinki özünə, bütün dünyaya su, gübrə ola biləcəyini bilmir.

Yaşadığımız coğrafiyanı bizə vətən edən, yurd edən qadındır, anadır. Onu qorumaq üçün qoruyuruq əslində vətəni. Vətən bizim üçün ana deməkdir, necə ki, Ana Vətən, Ana Torpaq deyirik. Qadın yurddur, ev-

Qadınların atəşkəsi: müharibə gizli gedir

nə tətbiq edir, ərinin zülmünü çəkən qadın gəlininin də eyni taleyi yaşamasını istəyir. Özü qayınana zülmü, baldız haqsızlığı gördüyü üçün eynisini tətbiq edir. "Mən çəkmişəm, sən də çək" düşüncəsi onu rahat buraxmır. Bu düşmənçilik nə zaman başladı, nə vaxtadək davam edəcək, biz qadınların bir-birimizə bu qədər nifrət etməyimiz normaldır? Niyə kişilər öz qayınalarına, qayınlarına qarşı belə deyil?

Əslində, qadınların bir-birinə düşmən kəsilməsinin bir tarixi var. Zevsin arvadı Hera, Zevs tərəfindən xəyanətə uğradığını biləndə ərinə yox, ərinin ona xəyanət etdiyi ilahələrə düşmən kəsildəndən beləyik. Bəylər, xanlar ikinci, üçüncü arvadı alanda ilk xanımın ərinə yox, ikinci, üçüncü arvada düşmən kəsilməsindən bəri beləyik biz. Elə indi də beləyik, həyat yoldaşının xəyanət etdiyini öyrənən qadınlar ərinə yox, digər qadını rüsvay etməyə çalışır, şəklini yayır, nömrəsini əxlaqsız qadın nömrəsi kimi paylaşır, onu rüsvay edir. Əsl günahkar bir tərəfdə qalır, günaha ortaq olanı düşmən görür.

Deildiyi, iddia edildiyi kimi, qadının düşməni kişi deyil, yenə öz həmcinsidir. Kişilər qadınlara düşmən deyil, onlar qadınlarla çekişir, rəqabət etmir. Onlar üçün qadın təhlükə deyil, heç vaxt olmayıb. Qadınların əsl düşməni elə qadınlardır. Bunu elə ətrafınıza baxaraq da görə bilərsiniz. Qadınlar

dir, eşikdir, torpaqdır. Necə ki, torpağa atdığından cücərir, boy atır, məhsul verir, eləcə də ananın bətnində böyüdüüyü, dünyaya gətirdiyi fidanlar böyüyür yurda oğul, qız olur. Qadinsız insan yurdsuz insandır, qadinsız kişi vətənsiz kişidir. Qadın vətəndir, vətən isə müqəddəs.

Qadınlar cəsarətlidir, işdən yorulmayan, çətinlikdən qorxmıyandır. Onlara doğru ayaqqabını verin, dünyanı fəth edəcəklər. Amma ayaqlarının altına daş atanlar, bədaqla vuranlar da olacaq, işlərinə əngəl də törədəcəklər. Təəssüf ki, əngəlləri daha çox öz həmcinslərindən görəcəkdir. Qadın qadına dəstək olmaq yerinə əngəl olur çünki. Bir qadın başqasının uğuruna sevinmir, nadir halda belə şey baş verə bilər.

Məlumdur ki, gender bərabərsizliyinin bir çox tarixi, sosioloji, iqtisadi, mədəni və siyasi səbəbləri var. Bu vəziyyət həm dünyanın əksər hissəsi üçün, həm də ölkəmiz üçün keçərlidir. Yəni, biz gender bərabərsizliyi problemi haqqında yorulmadan düşünməli, yazmalı və onun həllinə çalışmalıyıq. Şübhəsiz ki, ilk növbədə, kişi və qadın bərabərliyi anlayışını düzgün başa düşməliyik. Kişi və qadın bərabərliyi qadın və kişinin ictimai həyatda bərabər hüquqlara, imkanlara, məsuliyyətlərə, vəzifə və azadlıqlara malik ola bilməsi deməkdir.

Kişi işləyirsə, qadın da işləməyi bacarmalıdır. Əgər kişi sürücülük vəsiqəsi ala bilirsə, qadın da almalıdır. Kişi icra başçısı, millət vəkili, direktor, baş nazir, nazir, məmur, fəhlə, yazıçı, rəssam, alim və s. ola bilirsə, bunlar qadın üçün də mümkün olmalıdır. Eyni işi görən kişilər və qadınlar eyni maaş almalıdırlar. Kişilər səs verə bilsələr, qadınlar da səs verə bilməlidirlər və bizim ölkəmizin

səssərmə hüququ tarixi bu baxımdan parlaqdır. Kişilər azadırsa, qadınlar da azad olmalıdırlar. Bu siyahını sosial həyatın hər bir tərffüratını əhatə etmək üçün genişləndirmək olar.

Yaxşı, kişi və qadın bərabərliyi varsa, bu, onlar eynidir deməkdir? Kişi və qadın əsla eyni deyil. Yeni gender bərabərliyi eyni olmaq demək deyil. Sözsüz, kişi və qadın fiziki, mədəni, əqli və mənəvi cəhətdən fərqlidirlər. "Qadınla kişi bərabər ola bilməz", "qadınlar daha zəif, daha az intellektlidir" kimi ifadə edilən çoxlu mənfi düşüncələr var. Bu səbəbdən qadınlar təcrid olunur, işdən kənarlaşdırılır, təhqir edilir, alçaldılır, daha az ciddi qəbul edilir, onlara məsuliyyət, səlahiyyət verilmir. Bu qərəzi həyata keçirən insanlar arasında elə qadınlar da az deyil. Tabeliyində işləyən qadın işçilərinə qarşı qəddar olan qadın rəhbərlər çoxdur. Bəs, qadınların qadınlara qarşı qərəzli olmasının səbəbi nə

ola bilər? Niyə qadınlar öz cinsinin nümayəndələrini xor görür?

Qadınların bir-birini sevməmələri, xor görmələri bəlkə də insanlığın yaranma tarixi ilə eynidir. Qayınana, baldız, qonşunun gəlini və bu kimi faktorlarla bir-birinə qarşı qərəzli münasibəti olan qadınlar bütün cəmiyyətlərdə var. Qadınlar kim olduğundan, necə insan olduğundan asılı olmayaraq başqaları tərəfindən təzyiqə məruz qalmağa alışıb, lakin öz həmcinsi tərəfindən olduqda məsələ başqa rəng alır. Qadın düşmənçiliyinin sonu yoxdur, aralarındakı münasibət sənəkdir, atəşkəs olmur.

Bu cür düşmənçilik arasında bir-birini sevməyə çalışmaq həqiqətən çətinidir. Çox nadir qadın olur ki, kamil olur, adil olur, öz yaşadıklarını başqa qadının yaşamasına könlü razı olmur. Qadının qadını sevməsi, ümumiyyətlə, çətinidir. Niyə? Çünki qayınanasından təzyiq görən qadın bunu öz gəlini-

haqqında yazılan minlərlə kitab, çəkilən filmlər, aparılan araşdırmalar göstərir ki, binəyiqədimdən qadınları ən çox incidən qadınlardır. Çünki yalnız bir qadın, başqa bir qadına, eyni zamanda, həm kompliment söyləyə, həm də onu təhqir edə bilər. Yalnız bir qadın başqa bir qadının sirlərini öyrənmək üçün ən yaxşı dostu kimi davranı bilər. Ancaq bir qadın bu sirləri öydəndikdən sonra onu həmin qadına qarşı silah kimi istifadə edə bilər.

Kişilər dəqiqdirlər, bir şeyi bəyənəndə "bəyənəndim" deyirlər. Qadınlar dolaylı yolu sevir, intriqa yolunu seçir. Kişilər bir qadının, bir kişinin haqqında dedi-qodu etmir, amma qadınlar məmnuniyyətlə başqa bir qadının haqqında ağla gəlməyəcək yalanlar uydura bilər. İşdə ayağınızın altına qazan, sizi çətin vəziyyətdə qoyan da qadın iş yoldaşlarınız olur, kişilər yox. Qadın işçiyə qarşı qadın rəhbər daha aqressiv olur, nəinki kişi rəhbər. Sizin ən zəif anınızı ancaq qadın tanışlarınız güdə, həmin an sizə təzyiq göstərə bilər, kişilər yox. Bir paltar 2 toya geydiniz, yalnız qadınlar söz edə bilər. Çəkinizin artdığını, üzünüzün qırıxdığını üzünüze deyən qadınlardır, yoxsa kişilər? Gəlinlərin ən böyük düşmənləri ərinin ailəsindəki qadınlardır yoxsa kişilər?

Qadın düşmənliyini alovlandıran başqa bir amil də filmlərdə, seriallarda qadın obrazını xəyanət edən biri kimi cəmiyyətə sınırmıdır. Hansı serialı izləsən orada mütləq tanıdığı qadına xəyanət edən başqa bir qadın obrazı var. Qadın dostluğunu tərənnüm edən, bir-birinə təmənnəsiz dəstək olan qadınların olduğu neçə film, serial izləmisiniz bu günədək?

Lalə Mehralı

Yaponiya dövləti deyiləndə ilk ağıla elmin, texnologiyanın sürətlə inkişaf etdiyi dövlət gəlir. Əsrarəngiz gözəliyə, füsunkar meşələrə, axar çaylara, bulaqlara, dənizlərə, göylərə ucalan dağlara malik olan Yaponiya həm də səbirli, təmkinli insanları ilə də fərqlənir. Dağıdıcı gücə malik zəlzələlərin, vulkanların, eləcə də həyatlarında müxtəlif hadisələrin baş verməsinə baxmayaraq yaponlar həddindən artıq səbirli davranırlar. Heç zaman baş verən fəlakətli hadisəyə görə özlerini itirmirlər, ora-bura qaçaraq ciddi şəkildə narahatlıq keçirdiklərini nümayiş etdirmirlər. İstənilən baş verən hadisəni səbirlə, təmkinlə aradan qaldırmağa çalışırlar. Bu da onların imperatorun müəyyənləşdirdiyi qayda-qanunlara tam şəkildə riayət etmələrinin nəticəsidir. Yaponiyanın ilk sakinlərinin Şərqi Asiya və Cənubi Pasifik adalarından gələn immiqrantlar olduğu bildirilir. Onların ulu əcdadlarının Yamato irqi dəyə bilinən və M. S. 3 və 4 əsrdə döyüşçü qəbilələr və klanlar üzərinə gədərk üstünlük quran eyni irqə aid insanlar olduğu da qeyd olunur. Şərqdə adalardan ibarət olan Yaponiya heç bir ölkə ilə quru sərhədə malik deyil. Ölkənin Şimalında Koreya Yarımadası (Cənubi Koreya və Şimali Koreya) və Rusiya ilə həmsərhəd Yapon Dənizi, Qərbdə dəniz kənarında Tayvan və Çin ilə qonşu olan Yaponiyanın şərq və cənubunda isə Böyük Okean yerləşir.

4-cü əsrin sonundan etibarən Yaponiyada Çinin mədəniyyəti ölkənin bütün sferalarına yayılmağa başladı. Əvvəl Konfutsi dini sonra isə Buddizm dinləri Yaponiyada hakim dinlərə çevrildilər. Yaponiyanın yaranma tarixi qədim olsa da, 8-ci əsrin ortalarına qədər vahid dövlət halında formalaşmayıb. 789-cu il də adalardan ibarət olan Yaponiyada Narada imperatorluğu qurulur. İmperator qanlı döyüşlər və uzun müddətli mübarizələrlə dağınıq və pərakəndə halında olan yaponları vahid bayraq altında birləşdirməyi bacarır. Yaponiyada indi ki, dövr də imperatorluq ölkənin əsas hakim mütləqi hesab olunur. Düzdür, dövlətin Konstitusiyasında imperatorluğun səlahiyyətləri o dərəcədə geniş deyil. Bütün səlahiyyətlər baş nazirə aiddir. Ancaq İmperator ölkənin milli təhlükəsizliyi və əhalinin dini etiqadlarının qorunmasında söz sahibidir. Hətta bu ölkədə dövlər imperatorun adı ilə bağlı olur. Meyci dövründən başlayaraq imperatorların hakimiyyətə olduğu dövr onların öz adları ilə adlanır. Nümunə olaraq İmperator Meyci - Meyci dövrü, İmperator Tayşo - Tayşo dövrü, İmperator Şyova - Şyova dövrü adlanırdı. Hazırda dünyada 2025-ci il olsa da, Yaponiyada Heysey dövrünün 37-ci ildir. Ondan əvvəlki dövr isə Şyova dövrü olub. Hazırda isə yaponlar Reiva dövrünün 7-ci ilini yaşayırlar.

Yaponiyanın avropalılar tərəfindən işğal və qarət olunması

Yaponiyanın böyük sərvətlərə malik olması istismarçı avropalıları özünə cəlb etməyə başladı. Xüsusilə də, 1556-cı ildən başlayaraq İspaniya, Fransa, Böyük Britaniya, Hollandiya kimi işğalçı dövlətlər Yaponiya torpaqlarına ayaq basdılar. Onlar ölkənin təbii sərvətlərini talan etməklə yanaşı, əhalinin dini inanclarını dəyişməyə çalışırdılar. Əhalinin dini inanclarının dəyişdirilməsinə qarşı çıxan İmperator və onun ətrafı müharibələrlə işğalçı avropalıları ərazilərindən çıxara bildilər. Yalnız ölkə daxilində Çin və Hollandiya ərazilərdə qala bildilər. O dövrdə Hollandiya iqtisadi cəhətdən geniş inkişaf etmiş dövlətlərdən hesab olunurdu. Bu fakt Yaponiyanın digər dövlətlərlə iqtisadi, ticarət əlaqələrinin qurulmasına imkan yaratmışdır. 1853-cü ildə ABŞ -dan olan Komodor Mathev Perry dörd gəmi ilə Tokio Körfəzinə daxil olmuş və yaponlarla ABŞ arasında əlaqələrin qurulmasına yardımçı olmuşdur. Sonra da iqtisadi müqavilələr Rusiya, Böyük Britaniya və Hollandiya ilə də imzalanmışdır. Lakin imzalanan müqavilələr istismarçıları razı salmadığından hərbi güclə ölkənin sərvətlərini talan etməyə çalışmışlar. Xüsusilə də Çin və Rusiya Yaponiyanı özlərinin əsas gəlir mənbəyi hesab edərək, ölkənin əhalisini qul olaraq işlətməyə və təbii sərvətlərini qarət etməyə daha çox maraq göstərmişlər. Çin tələblərini yerinə yetirmək istəməyən yaponları amansız forma-

Yaponiya tarixi faciələrinin izlərini hələ də silə bilmir

da öldürür və ya həbs edərək işğəncələrə məruz qoyurdu. Nəhayət, xalq imperatorun çağırışı ilə işğalçılara qarşı mübarizəyə qalxdılar. Yaponiya 1894-1895-ci illərdə Çinlə, 1904 və 1905-ci illərdə də isə Rusiya ilə müharibə aparmışdır. Yaponların mübariz və qətiyyətli olması müharibələrin onların qələbəsi ilə başa çatmasına səbəb olmuşdur. Çinin böyük hissəsini işğal edən Yaponiya Koreyanı öz ərazilərinə qatmağı bacarmışdır. 1902-ci ildə bağlanmış İngiltərə-Yaponiya müqaviləsi Rusiya ilə müharibəyə başlamaq prosesini sürətləndirdi. 1904-cü ilin yanvarında yapon donanmasının Koreyanın Çemulpo limanında Rusiyaya məxsus "Varyaq" kreyserini və "Koreyets" gəmisi-ni məhv etməsi ilə müharibə başlandı. 1904-cü ilin mayında Port-Artur qalası mühasirəyə alındı. Avqust ayında Lyaoyan ətrafındakı döyüşdə ruslar məğlub edildilər. 1904-cü ilin dekabrında Port-Artur qalası təslim oldu. 1905-ci ilin fevralında o dövrün ən böyük döyüşlərindən olan Mukden döyüşündə də rus ordusu ağır məğlubiyyətə uğradıldı. May ayında Susima dəniz döyüşündə rus eskadrasının demək olar ki, tamamilə məhv edilməsi ilə müharibə başa çatmış oldu.

1905-ci ilin avqustunda ABŞ-nin Portsmut şəhərində bağlanmış sülh müqaviləsinə əsasən Rusiya Yaponiyanın Koreyanı işğal etməsini təsdiq etdi. Yaponiya Lyadun yarımadasını icarəyə götürmək hüququ qazandı. Rusları əzməklə yaponlar 1875-ci ildə itirdikləri Saxalin adalarını da geri qaytarardılar. 1905-ci ilin noyabrında Yaponiya Koreyanın xarici siyasəti üzərində rəsmi olaraq nəzarət hüququ aldı. Koreya millətçiləri tərəfindən yapon knyaz İtonun öldürülməsi Yaponiyanın Koreyanı tamamilə işğal etməsi üçün bəhanə oldu. 1910-cu ilin avqustunda Koreya Yaponiyanın protektoratına keçdi.

Yaponiya-Çin müharibəsi ikincinin ağır məğlubiyyəti ilə baş çatmışdır

Birinci Dünya müharibəsinə qoşulan Yaponiya bu müharibədən də qələbə ilə çıxmışdır. 1937-də başlayan Yaponiya-Çin müharibəsi ikincinin ağır məğlubiyyəti ilə baş çatmışdır. İkinci Dünya müharibəsinin başlanması ilə Yaponiya Almaniya və İtaliya ilə hərbi ittifaq qurdu. Yaponiya Sakit okeanda imperiya qurmaq üçün müharibədən istifadə etməyi planlaşdırırdı. Artıq Çinin əhəmiyyətli hissəsinə

nəzarəti yaponlar ələ keçirmişdi. Amma cənubi-şərqi Asiyada Avropa ölkələrinin koloniyalarının olması və ABŞ-ın mövqeyi vəziyyəti qəlizləşdirirdi. ABŞ zəiflətmək və bölgədə mövqelərini möhkəmləndirmək üçün Yaponiya 7 dekabr 1941-ci ildə Havay Adalarına hücum edərək Amerikan donanmasını yox etdi. ABŞ prezidenti Ruzvelt 7 dekabr tarixini "biabırçı gün" adlandırdı. Ümumiyyətlə, o zaman Yaponiya çox güclü idi. 1945-ci ilin yayında təkcə yapon quru qüvvələri 4 milyon nəfərdən çox idi. Məhz bu ordu da əsas zərbə qüvvəsi idi. Amerika hərbiçilərinin hesablamasına görə, Yaponiyanı yalnız 1947-ci ildə təslim etmək mümkün ola bilərdi. Bu isə ABŞ-a ən azı 1 milyon hərbi itirmək bahasına başa gələrdi. Bu elə bir vaxt idi ki, artıq ABŞ dünyanı məhv edə biləcək atom bombası əldə edə bilmişdi. Atom bombasının gücün müəyyənləşdirmək və həm də Yaponiyanı diz çökdürmək üçün Ruzvelt Yaponiyaya qarşı atom bombasının tətbiqinə dair əmr imzaladı. Beləliklə, 1945-ci il avqustun 6-da ABŞ tərəfindən dünyanın ilk atom bombası Xirosima limanı üzərinə atıldı və bu şəhər əhalisi ilə birlikdə bir anda yox oldu. Bu müdhiş hadisə avqustun 9-da Naqasakidə təkrar olundu. Xalq və hökumət dünya herb tarixində indiyə qədər görünməyən bu dəhşətli ölüm silahının sınağının törətməsi olduğu kütləvi insan qırğını və dağıntılardan bir anda sarsıldı. Sovet İttifaqı bir müttəfiq dövlət kimi ABŞ, Böyük Britaniya və Çinin yapon hərbi qüvvələrinin danışıqsız təslim olması tələbinə qoşulur, əgər qarşı tərəf bu tələbi yerinə yetirməkdən imtina edərsə, o özünü 1945-ci il avqustun 9-dan etibarən Yaponiya ilə müharibə vəziyyətində hesab edəcək. Beləliklə, Sovet İttifaqı Yaponiyaya qarşı müharibəyə başlayır və sovet sovet ordusu Mancuriyaya daxil olaraq Kvantun ordusunu darmadağın edir.

Bundan sonra 14 avqust 1945-ci ildə qeydsiz şərtsiz təslim olmağı qəbul edən Yaponiya 2 sentyabr 1945-ci ildə rəsmi təslim razılaşması imzaladı. Yaponiya ərazisi heç bir müqavimət göstərmədən ABŞ hərbi qüvvələri tərəfindən işğal olundu. Tarixdə ilk dəfə yapon

adaları kənar qüvvələr tərəfindən işğala məruz qalırdı. Beləliklə də, Yaponiya 1945-ci ildən Amerika işğal rejimi altına keçdi. İşğal rejimi 1952-ci ilə qədər davam etmişdir. ABŞ hərbi idarəsinə də general Makartur rəhbərlik edirdi. Tarixçilər onu hətta bəzən "Yaponiyanın tac-sız imperatoru" da adlandırırlar. Bu müddətdə yapon xalqı ölkənin yenidən qurulmasına səfərbər ola bildi.

Konstitusiyanın 9-cu maddəsinə görə Yaponiya müharibədən və silahlı qüvvə tətbiqindən həmişəlik imtina edir

1946-cı ilin aprelində Yaponiyada parlament seçkiləri keçirildi. Seçkilərdə Liberal və Mütərəqqi-Demokrat partiyaları üstünlük qazandılar. Parlament 1947-ci il 3 mayda ölkənin yeni konstitusiyasını qəbul etdi. Konstitusiyaya görə monarxiya rejimi saxlanılırdı. Lakin imperator əvvəlki mütləq hakimiyyətdən məhrum edilir, "millətin birlik simvolu"na çevrilirdi. Ali hakimiyyət ümumi səsvermə yolu ilə seçilən iki palatalı parlamentə məxsus oldu. Parlament hökuməti formalaşdırır, hökumət onun qarşısında məsuliyyət daşıyırdı. Yenidən qəbul edilən Yaponiya Konstitusiyasının 9-cu maddəsinə görə "Yapon xalqı beynəlxalq mübahisələrin həllində bir vasitə kimi millətin suveren hüququ olan müharibədən, həmçinin təhdid etməkdən və silahlı qüvvə tətbiqindən həmişəlik imtina edir". Yaponiyanın tarixində aldığı daha bir zərbə 1951-ci ilin 8 sentyabrında San-Fransisko təşkil olunan sülh müqaviləsi gündəliyində əks olunan müddəalar idi. 52 ölkənin iştirak etdiyi konfransda qəbul edilən və imzalanan sülh müqaviləsi şərtlərinə görə Yaponiya Koreyanın istiqlaliyyətini tanıyır və Mikroneziya adalarının BMT-nin himayəsinə verilməsini qəbul edirdi. İkincisi, Kuril adalarına, Cənubi Saxalinə, həmçinin Tayvana, Penxuledao adalarına və bir sıra kiçik adalara hər cür iddialardan əl çəkirdi. Müqavilənin şərtlərinə görə, bununla Yaponiya ilə onun rəqibləri arasındakı müharibə vəziyyətinə son qoyurdu. Lakin Sovet İttifaqı və onun təsiri altında olan Polşa və Çexoslovakiya müqaviləni imzalamadı. Sovetlər belə bəhanə gətirdilər ki, guya bu sənəddə yapon təvəzüzündən zərər çəkən ölkələrin təhlükəsizliyinin təminatı məsələsi Yalta və Potsdam konfranslarının müvafiq qərarlarına uyğun həllini tapmamışdır. Müqavilə həm də Amerika qoşunlarının Yaponiyada qalmasını daha da möhkəmləndirirdi. Sonuncu məsələnin hüququ əsası isə sülh müqaviləsinin imzalanmasından bir neçə saat sonra ABŞ və Yaponiya arasında bağlanan "Təhlükəsizlik müqaviləsi"ndə öz həllini tapdı. 1952-ci ilin aprel ayında qüvvəyə minən Fransisko razılaşması ilə Yaponiya təkrar istiqlalını qazandı. 1956-cı ildə isə Yaponiya Birləşmiş Millətlər Təşkilatına tam hüquqlu üzv qəbul edildi. Müstəqilliyini qazandıqdan sonra Yaponiya böyük bir iqtisadi inkişafa nail olmağı bacarmışdır. Hazırda iqtisadi və texniki sahədə Yaponiya dünyada uğurlarına görə tanınan və seçilən dövlətlərdəndir. Lakin Yaponiya və onun xalqı nə qədər iqtisadi, siyasi uğurlara, nailiyyətlərə imza atsalar da, tarixin yalarlarını heç zaman sağalda bilməyib və bundan sonra da sağaltmaları mümkün deyil. Yalnız ABŞ-ın Xirosima və Naqasaki şəhərlərinə atdığı atom bombasının ağır və acı təsirlərini Yaponiya heç zaman aradan qaldıra bilməyəcək. Atom bombasının tətbiq olunduğu o sarsıdıcı gündən 80 il keçməsinə baxmayaraq hələ də orada uşaqlar xəstə doğulur. Hələ də o ərazilərdə ekoloji vəziyyət çox ağırdır, ağaclar, bitkilər bu yerlərdə bitmir, hava daim çirklili olur.

İLHAM ƏLİYEV

Rusiyanın RT təbliğat kanalının baş redaktoru Marqarita Simonyan ona ağır xəstəlik diaqnozu qoyulduğunu bildirib. O, bu barədə bazar günü, sentyabrın 7-də Vladimir Solovyovun proqramında danışmış, lakin xəstəliyin konkret adını açıqlamayıb. Onun sözlərinə görə, əməliyyat sentyabrın 8-ə planlaşdırılıb. Səhətinin pisləşməsinə baxmayaraq, Simonyan onu "döyüşçü" adlandıran patriarx Kirilin sözlərini əsas götürərək efirə çıxıb. O, 3-cü dərəcəli Həvarilərə Bərabər Şahzadə Olqanın mükafatına istinad edərək, "sifariş əsasında" əməliyyat olunacağını əlavə edib. Patriarx bu yaxınlarda ona bu mükafatı "ənənəvi dəyərləri qoruduğuna görə" təqdim edib. "Sabah mənim əməliyyatım var. Yəni də ona görə gəldim ki, Patriarx mənim döyüşçü olduğumu deyib", - Simonyan deyib.

Bu, Simonyanın efirdə ilk emosional görünüşündən çox uzaqdır. Bundan əvvəl o,əri Tıqran Keosayanın ağır vəziyyəti ilə əlaqədar Ukraynaya müharibəyə getməyi belə düşündüyünü, lakin uşaqlarını anasız qoymamaq üçün fikrini dəyişdiyini bildirib. Keosayanın klinik ölümə üzələşdiyi və komada olduğu məlum olub. Bunun fonunda amerikalı ictimai xadim Meqan Mobbs sosial şəbəkələrdə Simonyanı ələ salaraq, Ukraynaya qarşı müharibədə Rusiya ordusunun böyük itkilərinə diqqət çəkib. O, Rusiyanın üç gün ərzində Kiyevi ələ keçirməsi ilə bağlı ironik bəyanatlarını xatırladı və Rusiya ordusunun xeyli azaldığını qeyd edərək, təbliğat xarakterli bəyanatların absurd olduğunu vurğulayıb.

Simonyanın vəziyyəti onun "Russia To-

Rusiyanın şər "maşını" xərcəngə yoluxdu

Marqarita Simonyan ağır xəstəliklə çəkişir

day" telekanalında işləməyə davam edə biləcəyini şübhə altına alır. "The Moscow Times" bazar ertəsi, sentyabrın 8-də yazır ki, Rusiyanın aparıcı təbliğatçısı, 45 yaşlı Marqarita Simonyana xərcəng diaqnozu qoyulub. Simonyan bu yaxınlarda verdiyi açıqlamada həkimlərin ona "ağır xəstəlik" diaqnozu qoyduqlarını xatırladı və qarşıdakı döş əməliyyatına işarə edib. Daha sonra Simonyan mastektomiyadan danışdığını açıqlayıb. "Gənc qvardiyanın qızlarını xatırlayanda, on-

ların döşlərinin diri-diri kəsiləcəyini - mənimki kimi yox, narkozla..." deyən rus təbliğatçısı qeyd edib.

Simonyana yaxın mənbənin sözlərinə görə, onun vəziyyəti son dərəcə ağırdır və bu, onun "Russia Today" telekanalında fəaliyyətini davam etdirə biləcəyini şübhə altına alır. Onun layihədən kənarlaşdırılması variantı da nəzərdən keçirilir. Məlum olduğu kimi, Simonyan RIA Novosti agentliyinin, eləcə də Kremlin xarici auditoriyaya yönəlmiş əsas təbliğat vasitələrindən biri olan RT telekanalının daxil olduğu "Rossiya Seqodnya" media holdinginə rəhbərlik edir. Simonyan ailəsi üçün əlavə sınaq doqquz aydır heç bir yaxşılaşma əlaməti olmayan komada olanəri Tıqran Keosayanın vəziyyəti olub.

"Russia Today" telekanalının rəhbəri Marqarita Simonyanınəri, rusiyalı təbliğatçı Tıqran Keosayan komada reanimasiyadadır. O, bu barədə yanvarın 8-də Telegram-da məlumat verib. Təbliğatçının sözlərinə görə,əri klinik ölüm keçirib. "Sona qədər istəmədim, amma jurnalistlər artıq zəng vurmağa başladığı üçün özüm yazacam. Həyat yoldaşım Tıqran Keosayan klinik ölüm keçirdi və

komadadır. Çoxlarına məlum olduğu kimi, onun ürəyi uzun müddətdir ki, çox xəstədir", - Simonyan qeyd edib.

Bu arada Rusiyanın Baza Telegram kanalı yazır ki, Keosayan dekabrın sonunda xəstəxanaya yerləşdirilib. Həkimlər onun vəziyyətini son dərəcə ağır kimi qiymətləndirirlər. O, əvvəllər iki dəfə infarkt keçirib. Tıqran Keosayan rus və erməni kino və televiziya aktyoru, kinorejissor, ssenarist, teleaparıcı və təbliğatçıdır. 2016-cı ildən NTV kanalında Beynəlxalq Sawmill axşam əyləncəli satirik şousunun aparıcısıdır.

Xatırladaq ki, Ukrayna Xarici İşlər Nazirliyi 2021-ci ilin əvvəlində Keosayanın Ukraynaya girişinə qadağa qoyulması təşəbbüsü ilə çıxış edib. Azərbaycana qarşı kəskin mövqeyi ilə seçilən "Rossiya Segodnya" media qrupunun rəhbəri və "Russia Today" telekanalının baş redaktoru Marqarita Simonyan əməliyyat olunub. Simonyan bu barədə Telegram kanalında yazıb. "Bir neçə saat əvvəl narkozdan ayıldım. Bundan sonrakı hər şey yalnız Allahın əlindədir", - deyərək bildirib. Qeyd edək ki, Marqarita Simonyan bir gün əvvəl qarşıda onu ağır bir əməliyyatın gözlədiyini, dənşətli xəstəliyə tutulduğu demişdi.

Belə, bir söz demək yaddan çıxdı, "haqq nazilər, üzülməz". Anti-Azərbaycan təbliğatının başında duran, türk düşmənçiliyi ilə ad çıxaran, yalan təbliğat maşını ilə bütün xalqları bir-birinə vuran ər-arvadın aqibətini hər kəsə, o cümlədən onların yolunu gedən ermənilərə dərs olmalıdır.

V.VƏLİYEV

"Payızda orqanizmin aktiv qalması çox vacibdir"

MÜTƏXƏSSİS
DANIŞDI

"Hər fəslin özünəməxsus qidalanma tərzi olduğu üçün yay fəslindən payız fəslinə keçərkən də müəyyən dəyişikliklər etməliyik. Yayın isti günlərindən sonra havaların soyuması, günəşli günlərin azalması, orqanizmin daha çox enerji tələb etməsi qidalanmada da bəzi dəyişiklikləri zəruri edir. Payızda düzgün və balanslı qidalansa immuniteti gücləndirir, soyuqdeymə və mövsümi xəstəliklərin qarşısını ala bilərik". Bu sözləri SİA-ya açıqlamasında qida mütəxəssisi Asim Vəliyev deyib.

Asim Vəliyev sözlərinə belə davam edib: "İlk növbədə vitamin və mineral ehtiyacını ödəmək lazımdır. Payız aylarında günəş şüaları azaldığına görə bu orqanizmdə D vitamini çatışmazlığına səbəb ola bilər. Ona görə də süd məhsulları, balıq, yumurta sarısı və dəniz məhsullarını daha çox qəbul etmək faydalıdır. Eyni zamanda, immunitet üçün C vitamini çox vacibdir. Portağal, mandarin, kivi, qırmızı bibər, kələm kimi məhsullar bu dövrdə menyuda mütləq olmalıdır. Dəmir və sinklə zəngin qidalar da soyuq mövsümdə orqanizmin gücünü qorumağa kömək edir.

Payız fəslə həmçinin meyvələrin bol olduğu fəsidir. Bu fəsilə alma, armud, heyvə, nar, üzüm kimi meyvələr, balqabaq, kök, çuğundur, kələm, kartof və digər tərəvəzlər piştaxtalarımızı bəzəyir. Mövsümi olaraq həm təzə, həm də bişmiş halda istifadə et-

dikdə orqanizminizə lif, vitamin və mineral verir. Balqabaq A vitamini ilə zəngindir, göz və dəri sağlamlığı üçün faydalıdır. Heyvə və nar tənəffüs yollarının mövsümi xəstəliklərinə qarşı qoruyucu təsir göstərir.

Soyuq havalarda orqanizminiz daha çox istiliyə və enerjiyə ehtiyac duyur. Ona görə də payız menyusunda şorba, buxarda bişmiş və ya sobada hazırlanmış yeməklərə üstünlük verməliyik. Toyuq və tərəvəzlə bişən şorbalar, mərci və noxud kimi paxlalılar həm doyumludur, həm də immuniteti gücləndirir. Sarımsaq və soğan kimi təbii antibiotiklərin də yeməklərdə istifadəsi faydalı olar. Payızda hava dəyişikliyi və günəşin işığının azalması bizdə tez-tez şirniyyata meyilliyi artırır. Çünki şirin qidalar serotonin hormonu ifrazını artırır. Tort, şokolad və hazır desertləri çox yemək həm çəki artımına, həm də zəif immunitetə səbəb ola bilər. Bunun əvəzinə bal, quru meyvə, təbii mürebbə və fındıq, badam kimi qoz-fındıq məhsullarına üstünlük verməliyik.

Çoxumuz elə bilir ki, yalnız yayda su içmək vacibdir. Halbuki payızda da orqanizminiz mayeə ehtiyac duyur. Gün ərzində çəkimizə və iş rejimimizə uyğun olaraq su içməli, maye qəbulunu artırmalıyıq. Bütün bu sadəliklərimizlə yanaşı payızda orqanizmin aktiv qalması da çox vacibdir. Açıq havada gəzinti, yüngül idman hərəkətləri, vitaminli qidalarla birlikdə orqanizmin müqavimətini gücləndirir. Yeməkləri isə gün ərzində az-az və tez-tez qəbul etmək, axşam ağır qidalardan çəkinmək məsləhətdir".

Ayşən Vəli

"İkinci Qayıdış proqramı daha yüksək səviyyədə həyata keçiriləcək"

"Böyük Qayıdış Proqramının artıq birinci mərhələsi yekunlaşır və dövlət başçısının sərəncamı ilə ikinci proqramın hazırlanıb həyata keçirilməsinə start verilir". Bu sözləri SİA-ya açıqlamasında siyasi şərhçi Taleh Əliyev deyib. O bildirib ki, keçən dövr ərzində demək olar ki, Qarabağın bütün ərazilərində infrastruktur layihələri böyük həcmdə reallaşdırılıb: "Xüsusi Füzuli, Zəngilan və Laçında üç beynəlxalq aeroport istifadəyə verilib. İlk magistral yol kimi Zəfər yolu Füzulidən Şuşaya qədər çəkilib. Eyni zamanda dağların qoynunda Gəncə istiqamətindən Kəlbəcər və oradan da Laçın istiqamətinə yollar abadlaşdırılıb. Xocalı aeroportunda da yenidənqurma layihələri aparılır. Füzuli şəhərində ilk yaşayış kompleksi inşa edilib. Cəbrayıl şəhəri də ilk yaşayış məntəqəsi kimi formalaşdırılıb. Zəngilanın Ağalı kəndində "ağıllı kənd" layihəsi Böyük Qayıdış Proqramının uğurlu başlanğıcı kimi həyata keçirilib.

Bu gün demək olar ki, işğaldan azad olunmuş Qarabağ və Şərqi Zəngəzur iqtisadi rayonlarının bütün ərazilərində quruculuq və qayıdış proqramları icra olunur. Hazırda Qubadlı və Zəngilan şəhərlərindən başqa, digər rayon mərkəzlərinə köç prosesi başlanıb. Yaxın zamanda Ağdam şəhərinə də köçlərin həyata keçirilməsi planlaşdırılır.

Beynəlxalq tərəfdaşlar arasında ən çox dəstək Türk dövlətlərindən, xüsusilə də qardaş Türkiyədən gəlir. Çətin relyefli dağlarda tunellərin və yolların tikintisində Türkiyə şirkətləri yaxından iştirak edib. Qazaxıstan, Özbəkistan və Qırğızıstan müəyyən rayonlarımızda məktəb və mədəniyyət mərkəzləri inşa etməklə mənəvi dəstək simvolu olan layihələr həyata keçiriblər. Bu obyektlərin açılışında həmin dövlətlərin başçıları da şəxsən iştirak ediblər. Bundan başqa, Tatarıstan Cəbrayıl bölgəsində "Araz Vadisi" iqtisadi layihələrində iştirak edir.

Azərbaycan Qarabağ və Şərqi Zəngəzur iqtisadi rayonunun bərpasına başlayarkən elan etmişdi ki, bu region yaşıl iqtisadi zona olacaq. Bu, həm yaşayış məntəqələri, həm sənaye müəssisələri, həm də kənd təsərrüfatı sahələri üçün yaşıl texnologiyalar əsasında qurulacaq. Bu baxımdan inkişaf etmiş ölkələrin, tərəfdaş dövlətlərin təkə maliyyə dəyil, həm də yeni texnologiyaların ölkəyə gətirilməsi baxımından dəstəyi böyük əhəmiyyət kəsb edir. Son illərdə Azərbaycan-Ərəb ölkələri əməkdaşlığı, eləcə də Azərbaycan-Çin birgə layihələri buna bariz nümunədir. İkinci Qayıdış Proqramının artıq qazandığımız təcrübə əsasında daha yüksək səviyyədə həyata keçiriləcəyi gözlənilir. Bu mərhələdə məskunlaşma artıqca, xarici tərəfdaşların və beynəlxalq təşkilatların Qarabağa investisiya yatırmaq və birgə layihələr icra etmək istiqamətində maraqları daha da artacaq".

Günəli Fərzəliyeva

Fransanın dekolonizasiya prosesi ilə bağlı atdığı addımlar bu gün də beynəlxalq gündəmdə geniş müzakirə olunur. Xüsusilə Yeni Kaledoniya məsələsində rəsmi Parisin mövqeyi kolonial siyasətin klassik nümunəsi kimi qiymətləndirilir. Əhalinin əhəmiyyətli bir hissəsini təşkil edən yerli Kanak icması uzun illərdir öz müqəddəratını təyin etmək, yəni müstəqillik arzularını gerçəkləşdirmək üçün mübarizə aparır. Lakin Fransa bu istiqamətdə imzalanmış sazişlərdən daha çox prosesi uzatmaq və manipulyasiya etmək vasitəsi kimi istifadə edir.

Bakı Təşəbbüs Qrupundan (BTQ) xatırladıqlar ki, Fransanın Yeni Kaledoniyaya qarşı apardığı kolonial siyasət Matinyon (1988), Numea (1998) və Bujival (2025) sazişlərində öz təzahürünü tapıb: "Məqsəd sonradan məskunlaşan fransızların maraqlarını qorumaq, müstəmləkəçiliyə nəzarəti davam etdirmək və Kanak xalqının haqqı olan müstəqillik arzularını yox etmək olub".

Bu sənədlər, zahirən kompromis və əməkdaşlıq çərçivəsində təqdim olunsada, mahiyyət etibarilə kanak xalqının müstəqillik yolunu ləngitmək, onların siyasi iradəsini zəiflətmək və Fransadan asılılığı qorumaq məqsədini daşıyır. Beləliklə, dekolonizasiya anlayışı öz həqiqi məzmunundan uzaqlaşdırılıb, formal prosedura çevrilir.

Fransanın bu mövqeyi beynəlxalq hüququn prinsipləri, xüsusilə də xalqların öz müqəddəratını təyinetmə hüququ ilə ziddiyyət təşkil edir. Yeni Kaledoniyada yaşayan yerli

Fransa neokolonializmi davam etdirir - 3 saziş, bir nəticə

Matinyon, Numea və Bujival sazişləri zahirən dekolonizasiya prosesinə xidmət edən addım kimi təqdim olunsada, əslində Fransanın bu prosesi manipulyasiya etmək və kolonial nəzarəti möhkəmləndirmək üçün alətinə çevrilir

yenidən boğulması

2025-ci il iyulun 12-də imzalanan Bujival sazişi də əvvəlkilərdən fərqli olaraq dekolonizasiya istiqamətində yeni imkan kimi təqdim olunsada, mahiyyət etibarilə Fransanın neokolonial siyasətinin davamı kimi dəyərləndirilir. Bakı Təşəbbüs Qrupunun da vurğuladığı kimi, bu sənəd əslində müstəmləkəçiliyin yeni mərhələsini ifadə edir. Fransa kanak xalqının müstəqillik uğrunda uzun illər apardığı mübarizəni nəzərə almaq əvəzinə, süni şəkildə "Yeni Kaledoniya dövləti" modelini irəli sürməklə dekolonizasiya prosesini faktiki olaraq engəllədi.

Sazişin şərtləri kanakların siyasi gücünü daha da zəiflətməyə yönəldildi. Seçici siyahıların yenidən genişləndirilməsi ilə yerli xalqın seçkilərdəki təsiri azaldıldı, yeni gəlmələrin səsvermədə üstünlük qazanmasına şərait yaradıldı. Beləliklə, kanakların öz vətənlərində demoqrafik və siyasi azlığa çevrilməsi istiqamətində ardıcıl siyasət davam etdirildi. Bu, Fransa tərəfindən Yeni Kaledoniyayı öz tərkibində saxlamaq və müstəqillik hərəkatının real nəticələr doğurmasının qarşısını almaq üçün tətbiq edilən planlı strategiya kimi görünür.

Yeni Kaledoniyanın ən böyük müstəqillik tərəfdarı koalisiyası olan Yeni Kaledoniyanın kanak və sosialist milli azadlıq cəbhəsi (FLNKS) hökuməti dialoq təklif etsə də, rəsmi Paris bu çağırışa məhəl qoymadı. Bu da göstərir ki, Fransa problemin həllini qarşılıqlı hörmət və siyasi razılaşma yolu ilə tapmaq istəmir. Əksinə, birtərəfli addımlarla kolonial nəzarəti davam etdirmək, yerli xalqın haqq səsini boğmaq niyyətini ortaya qoyur.

Eyni sxemin təkrarı: Parisin neokolonial israrı

BTQ-də qeyd edib ki, üç sazişi müqayisə edərkən aydın bir sxem görünür. Hər üç saziş Fransa tərəfindən dekolonizasiyanı təxirə salmaq və ya manipulyasiya etmək üçün istifadə olunub. Fransa BMT tərəfindən tanınmış dekolonizasiya hüququnu görməzdən gəlir. FLNKS ilə danışıqlardan yayınır. Bu isə neokolonial siyasət kimi qiymətləndirilir.

Matinyon, Numea və Bujival sazişlərini müqayisə etdikdə aydın şəkildə eyni sxem ortaya çıxır. Hər üç sənəd zahirən dekolonizasiya prosesinə xidmət edən addım kimi təqdim olunsada, əslində Fransa tərəfindən bu prosesi təxirə salmaq, manipulyasiya etmək və kolonial nəzarəti möhkəmləndirmək üçün alətlə çevrilir. Paris, BMT tərəfindən tanınmış xalqların öz müqəddəratını təyin etmək hüququnu açıq şəkildə görməzdən gəlir, kanak xalqının müstəqillik arzularına məhəl qoymur.

Üstəlik, Yeni Kaledoniyanın ən böyük siyasi gücü olan FLNKS ilə real danışıqlardan yayınmaq, dialoq təşəbbüslərinə reaksiya verməmək də Fransanın bu məsələdə nə də-rəcədə birtərəfli və hegemon mövqe tutduğunu göstərir. Beləliklə, imzalanan sazişlərin hər biri dekolonizasiyaya aparan yolun mərhələsi yox, əksinə, neokolonial siyasətin davamı kimi dəyərləndirilir.

Nigar Orucova

Numea sazişi: ümidlər və manipulyasiya mexanizmləri

Numea sazişi əvvəlki sənədlərdən fərqli olaraq Yeni Kaledoniyanın gələcəyi ilə bağlı daha açıq imkan kimi təqdim edilirdi. Sazişdə 2018-2022-ci illər arasında üç mərhələli müstəqillik referendumu nəzərdə tutulurdu ki, bu da ilk baxışdan dekolonizasiya istiqamətində mühüm fürsət təsiri bağışlayırdı. Lakin

praktikada Fransa həmin prosese də öz maraqlarını təmin etmək üçün müdaxilə etdi. Əsas manipulyasiya seçici siyahılarınin tər-tibində özünü göstərdi. Yerli kanakların siyasi çəkisini azaltmaq məqsədilə sonradan məskunlaşan fransızlara da səsvermə hüququ verildi. Bunun nəticəsində referendumda çıxarı-

Pandemiya fonunda zorla keçirilən referendum

2021-ci ildə Yeni Kaledoniyada baş verən hadisələr Fransanın kolonial siyasətinin mahiyyətini bir daha üzə çıxardı. COVID-19 pandemiyasının kanak icmasına ağır sosial və demoqrafik zərbə vurduğu bir vaxtda, yerli ictimaiyyətin və təşkilatların referendumu təxirə salmaq çağırışlarına baxmayaraq, Fransa prosesi davam etdirdi. Bu isə siyasi iradənin açıq-aşkar nəzərə alınmaması demək idi. Nəticədə kanak xalqı səsverməni kütləvi şəkildə boykot etdi və referendumun nəticələri yalnız formal olaraq Fransanın xeyrinə elan olundu. Kağız üzərində Fransa tərkibində qalmaq seçimi üstünlük təşkil etsə də, bu qərar yerli kanak icması tərəfindən legitim sayılmadı və qəbul edilmədi.

Beləliklə, dekolonizasiya prosesi kimi təqdim edilən Numea sazişi əslində Fransanın siyasi manipulyasiya alətinə çevrildi. Demokratiya və xalqların öz müqəddəratını təyinetmə prinsipləri pozuldu, Kanak xalqının iradəsi isə süni şəkildə zəifləndi. Bu nümunə göstərdi ki, Parisin əsl məqsədi azadlıq və müstəqilliyin reallaşdırılması deyil, kolonial status-kvonun qorunmasıdır.

Bujival sazişi: müstəqillik arzularının

xalqın azad seçiminə imkan verilmədiyi halda, demokratik dəyərlərdən danışmaq, yaxud bu prosesi beynəlxalq legitimlik çərçivəsində əsaslandırmaq mümkün deyil. Əksinə, belə addımlar rəsmi Parisin neokolonial siyasət yürütməkdə israr etdiyini göstərir.

Matinyon sazişi: Vəd edilən referendumun arxasındakı hesablar

Fransanın kolonial siyasətinə qarşı uzun illər mübarizə aparan kanak xalqının iradəsi nəticəsində 1988-ci ildə imzalanan Matinyon sazişi formal olaraq kompromis addımı kimi təqdim olunsada, mahiyyət etibarilə dekolonizasiyaya yox, kolonial nəzarətin möhkəmləndirilməsinə xidmət etdi. Sazişdə 10 il sonra referendum keçirilməsi vədi yer alırdı. Lakin Fransa bu müddətdən kanak xalqının siyasi çəkisini zəiflətmək üçün məharətlə istifadə etdi. Metropoliyadan köçü stimullaşdırmaqla, yeni məskunlaşan fransızların sayını artırmaqla və xüsusilə də nikel sənayesinə tam iqtisadi nəzarəti gücləndirməklə kanakların demoqrafik üstünlüyünü tədricən azaltmağa nail oldu. Beləliklə, vəd edilən referendum heç vaxt gerçəkləşmədi və onun əvəzinə 1998-ci ildə Numea sazişi imzalandı.

İntihar: qadınlar ölmək istəmir, kişilər əksinə

Hər il dünyada 700.000-dən çox insan intihar edir

İntiharın qarşısının alınması üzrə Beynəlxalq Asosiasiya və Ümumdünya Səhiyyə Təşkilatının (ÜST) iştirakı ilə hər il 10 sentyabr Ümumdünya İntiharın qarşısının alınması günü cəmiyyətin diqqətini intiharların qarşısının alınmasına cəlb etmək üçün qeyd edilir. İntihar global problemdir, bütün dünyada var olan və qarşısı alınmayan problem. Hər il milyonlarla insan intihara cəhd edir, bir çoxu bu cəhdlər nəticəsində həyatını itirir.

Araşdırmalara görə, yaz və yayın ilk aylarında intiharlar daha çox olur. Həddindən artıq istilər orqanizmin elektrolit balansını pozaraq, xüsusilə psixi problemləri olan insanlarda intihara meyilliliyi artırır. Xüsusilə, 15-18 yaş qrupunda olan gənclər və 55-60 yaş qrupunda olanlar daha çox meyilli qruplardır. Gənclərdə şəxsiyyət axtarışı və özünüdərk zamanı travmatik münasibət, yaşlılarda isə tənhalıq hissi intihara rəvac verir.

İntiharın qarşısının alınması üçün məlumatlılığın artırılması, intiharın səbəbləri, risk faktorları və qarşısının necə alınması haqqında insanları məlumatlandırmaq vacibdir. Bu məlumatlandırma intihar etmə düşüncəsi olan insanları əlaqələndirən tanınmaqla, onlara dəstək olmaqda və psixoloji kömək olunmasını asanlaşdırmaqda mühüm rol oynayır. İntihara meyilli adamlara olan stiqma da onların kömək istəməsinə mane olur və onların sosial cəhətdən təcrid olunmasına səbəb ola bilər. İntiharla mübarizədə insanlar tərəfindən daha mülayim, empatiya ilə yanaşma potensialı intiharçının psixoloji yardım əldə etməsinə asanlaşdırır.

Bu gün əksər insanlarda belə bir fikir formalaşıb: "Bir insan özünü öldürmək istəyirsə, heç kim onun qarşısını ala bilməz". Bu fikir kökündən yanlışdır. İntihar edən insanlar çox vaxt ölmək deyil, sahib olduqları həyatı yaşaya bilmədiklərini eşitdirmək, etiraz etmək istəyirlər. Məqsədləri ölüm deyil, yaşadıkları dərin psixoloji, mənəvi ağrılara son qoymaqdır. Üstəlik, depressiyaya düşən insanın emosional vəziyyəti yaxşılaşarsa, onun intihar

riskinin azalacağına dair inanc da yanlışdır. Depressiyada olan xəstələr çox vaxt depressiyadan çıxdıqdan sonra intihar edirlər. Özlerini yaxşı hiss etdikdə onlar intihar etmək üçün güc tapırlar.

Ölüm səbəbləri arasında ilk 3-lük!

Ümumdünya Səhiyyə Təşkilatının 2024-cü il məlumatlarına görə, hər il 726.000 insan intihar edir. ÜST-ün məlumatına görə, 2021-ci ildə intihar global miqyasda gənclər arasında üçüncü əsas ölüm səbəbi kimi müəyyən edilib. Dünyada intiharların 73 faizi aşağı və orta gəlirlili ölkələrdə baş verir. Statistikaya görə, dünyada hər 3 saniyədə 1 insan intihar edir. Onlardan əksəriyyəti istəyini reallaşdırır, çox az faizi xilas edilir. İnsanları intihara bir çox səbəblər sürükləyə bilər. İntihar edənlər ən çox 15-29 yaş aralığında olan insanlardır. İntihara cəhdin səbəbləri arasında ən çox psixoloji problemlər və depressiv vəziyyət üstünlük təşkil edir. Bundan əlavə, intihara səbəb olan problemlər arasında işsizlik, ailədaxili münasibətlər, fiziki problemlər, ünsiyyətsizlik, zərərli veridirlərdən asılılıq, yalnızlıq kimi səbəblər də var.

İntihar hallarının artmasında müxtəlif risk faktorları və amillər var. Bu günədək aparılmış araşdır-

malara görə intihar və intihara cəhd hallarına daha çox 15-25 yaş qrupunda rast gəlinir. İntiharlar kişilərdə, intihara cəhdlər isə qadınlarda daha çox olur. Subay fərdlərin intihar və intihara cəhd nisbəti daha yüksəkdir, lakin evli şəxslərin nisbəti də əhəmiyyətlidir. Təhsil səviyyəsinin aşağı olması intihar riski yarada bilər. Psixi xəstəliyin olması və ya psixiatrik diaqnozun olması intihar üçün müəyyənedici faktor ola bilər.

Əgər ümumiləşdirsək, deyə bilərik ki, qadınların ailədə, cəmiyyətdə sosial rolu daha çox inkişaf etdiyi üçün çətin vəziyyətlərin öhdəsindən gəlmək qabiliyyəti daha uğurludur. Kişilərin çətin vəziyyətlərlə daha narahat və səbrsiz olduğu müşahidə edilir. İntihara meyillilik bioloji

baxımdan qadınlar arasında daha çox görünürsə də, bu insanın duyğularını və məntiqini idarə etmək bacarığı baxımından da əhəmiyyətli vəziyyətdir. Yeni, qadınlar emosional vəziyyətlərdə özünü daha tez ələ almağı bacarır, lakin kişilər barədə bunu demək çətinidir. Başqa bir yanlış fikir, intihar haqqında danışan birinin bunu edə bilməyəcəyi, sadəcə diqqəti cəlb etdiyi inancıdır. Statistik analizlərə görə öz həyatına qəsd edən insanların təxminən 80%-i əvvəllər öz niyyətlərini ətraf-dakilara danışmışdır. Ona görə kimse intihardan danışanda onu ciddi qəbul etmək lazımdır.

İntihar yardım istəməkdir

İntihar insanın həyatına son qoymaq üçün icra etdiyi ən radikal davranışdır. İntiharlar iki qrupa bölünür: intihar və intihara cəhd. İntiharlar ölümə nəticələnərsə də, intihar cəhdləri fərdin özünə zərər vermə davranışından ibarətdir, lakin ölümə nəticələnir. İntihara dəfələrlə cəhd edən adamlar əslində intihar

**Azərbaycan
Respublikasının
Medianın İnkişafı
Agentliyi**

Yazı Azərbaycan Respublikasının Medianın İnkişafı Agentliyinin maliyyə dəstəyi ilə "insan hüquq və azadlıqlarının müdafiəsi, vətəndaşların hüquqi, siyasi mədəniyyət səviyyəsinin yüksəldilməsi, sosial və siyasi fəallığının artırılması" istiqaməti çərçivəsində hazırlanıb

etmək istəmir. İntihar, əslində, bir SOS signalıdır - bir növ intihara əl atan adamın yardım istəmək üsuludur.

Hər nə qədər kişilərin intiharı ilk cəhddə "uğurlu" alınsa da, onlar əslində ölümü seçənədən çox "get-gəl"də qalırlar. Ölümlərindən sonra ailələrinin keçəcəyi çətinliklər, yaşayacaqları problemlər, övladlarının gələcək həyatı - hamısını düşünürlər əslində. Onlar çox yüklənirlər - həm iş yerində, həm ailədə, həm də cəmiyyətdə. Həmişə güclü görünməyə məcbur edirlər, gücləri tükənsə belə.

Sərt iş rejimi, stres və qorxu altında keçən ömür, qidalanma və tıvərlin əvəzsiz "fəaliyyəti" intihar hallarının artması üçün lazımı zəmin yaradır. Bir gün özünüz, övladınız və ya hansısa bir yaxınınız intiharçı olmasın deyər stressdən uzaq olun, onları da stressli həyata məhkum etməyin, çünki stres beyini narahat edən əsas faktordur.

Onları necə tanımalı?

Əslində, intihara meyil edən insanlar özlərini bürüzə verirlər. Onlar həyatdan bezdiklərini, çarəsiz

olduqlarını, özünə qapandıklarını, sosial mühitdən uzaqlaşdıqlarını, işlərində gerilədiklərini, hətta bəzən intihara cəhd barədə düşüncələrini mütəmadi deyirlər. Burada ən böyük məsuliyyət ailənin və sosial çevrənin üzərinə düşür. Onu müşahidə etmək, yaxın olmaq vacibdir. Emosional ünsiyyət baxımından intihara meyilli şəxsə nə qədər uzaq olsanız, bu simptomları qaçırmaz şansı bir o qədər yüksək olacaq. Dolayısı ilə nə qədər yaxın olsanız, bu simptomları tutmaq şansı bir o qədər yüksək olacaq. Onu fikrindən daşındırmaq, intihara cəhd zamanı yaxınlığında olmaq həyatını xilas edə bilər.

Qeyd etdiyim kimi, kişilərin intihar nisbətlərinin qadınlara nisbətən daha çox olmasının səbəbi kişilərin üzərinə düşən məsuliyyətin bir fərd üçün çox olmasıdır. Kişilərin intihara meyilliliyi barədə bu qədər yüksək statistika ilə bağlıdır. Bu vəziy-

yət daha çox orta və aşağı gəlirlili, həmçinin sosial-mədəni səviyyəsi bir qədər aşağı olan ölkələrdə baş verir. "Kişi işləməli, ailəsinə baxmalı, kişi güclü olmalıdır" fikri ilə böyüdülmüş oğlanlar sonralar bu yükə tab gətirə bilmir. Gücünün azaldığını və ailəsinə lazımı səviyyədə qoruya bilməyəcəyini düşündə intihara sürüklənə ehtimalı çox böyükdür. Yeni bu ehtimal qadınlarda olduğundan yüksəkdir.

Kişilər qəddar ölüm yolu seçir

Kişilərin öhdəsində olan sosial-ictimai yükü, iş həyatının stressi, uzun müddət xroniki stressə məruz qalmaq kimi faktorlarla mübarizə aparmaq onları çox yorur. Sizcə də "kişi ağlamaz", "kişi şikayətlənməz", "kişi deyilməz" kimi stereotiplərlə onların boynuna çox yük qoymuruqmu? Ağlamasına, emosiyasını boşaltmağa icazə vermilməyən kişilərin daxilində yığılıb qalmış emosional reaksiyası bir gün müəyyən bir formada partlayış edir, nəticəsi ya ölmək, ya öldürmək olur.

Kişilərin intihar cəhdlərinin ölümə nəticələnməsi halları qadınlardan daha yüksəkdir, çünki daha radikal üsullardan istifadə edirlər. Həyatdakı cəsərləri, qorxmazlıqları ölüm üsulunu seçərkən də ön plana çıxır. Kişilər və qadınlar intihar edərkən müxtəlif üsullardan istifadə edirlər. Məsələn, kişilər odlu silaha üstünlük verdiyi halda, qadınlar həddindən artıq dozada dərman qəbul edərək, yaxud da özünü asaraq intihar edirlər. Həmçinin, intihara cəhd edən insanların əksəriyyətində yaşamaq instinkti üstünlük təşkil edir. Əgər dərman qəbul etməsə, peşman olduğunu və anda xilas olmaq şansı var. Odlu silahdan atəşlə intihara cəhd heç bir peşmançılıq fərsəti vermədən nəticələnir.

Bu məsələdə oğlanların kiçik yaşlarından heç bir emosionu ifadə edə bilməmək ruhunda böyüdülməsi də rol oynayır. Onlar heç bir ağrını rahat yaşaya bilmirlər. Cəmiyyətin stiqması kişilərin ağlamasına imkan vermir. Hətta ən əzizi öləndə belə kişilər, ağlamağı zəiflik kimi anladığı üçün ağlamırlar. O ağrı, dərd onun içində hər gün böyüyür, dərinləşir. Kişilərin qadınlardan daha tez ölməsi, saçlarının daha tez ağarması, ürək xəstəliklərindən daha çox əziyyət çəkməsi də bu xarakterin nəticəsidir.

Lalə Mehrli

Payızda viruslardan özümüzü necə qoruyaq?

HƏKİM AÇIQLADI

Artıq payız fəslidir. Havalar ya-
vaş-yavaş soyuyur və təbiət öz rəngi-
ni dəyişməyə başlayır. Lakin bu gözəl fə-
sil, eyni zamanda sağlamlıq baxımından da
müəyyən risklər yaradır. İnsan orqanizmi fə-
sil dəyişikliyinə uyğunlaşmağa çalışarkən
immun sistemində müəyyən dəyişikliklər
baş verir. Bu zəifləmələr virus və bakteriya-
lara qarşı müqavimətin azalmasına səbəb
ola bilər. Bəs, insanlar özünü viruslardan,
xəstəliklərdən necə qorumalıdır?

Məsələ ilə bağlı həkim, professor Adil
Qeybullu SİA-ya açıqlamasında bildirib ki,
fəsil dəyişimləri immun sistemdə təlatümlə-

rin yaranmasına səbəb
olur. Onun sözlərinə gö-
rə, bu zaman viruslar və
digər tənəffüs yollarında
parazitlik edən bakteriya-
lar fəallaşır: "Bu səbəbdən
də soyuq fəsilərdə xəstələnmə
halları daha çox olur. Bütün bunların
qarşısını almaq üçün immun sistemi çox
yaxşı vəziyyətdə olmalıdır. Qrip hər il yeni
bir formada peyda olunduğu üçün qripəley-
hinə peyvənd olunmaq məsləhətdir. Ən azın-
dan qripəleyhinə vaksin immun sistemi ha-
zır vəziyyətdə saxlayır. Həmçinin təmiz ha-
vada gəzmək, fiziki aktivliyi artırmaq və sağ-
lam qidalanmaq lazımdır. Xəstələnmiş şəxs
3-4 gün evdə yataq şəraitində olmalı, çoxlu
maye qəbul etməlidir ki, tez bir zamanda sa-
ğalsın".

“SƏS” qəzetinə abunə kampaniyası davam edir!

«SƏS» QƏZETİNƏ
ABUNƏ OLMAQ İSTƏYƏNLƏR
AŞAĞIDAKI YAYIM
ŞİRKƏTLƏRİ İLƏ ƏLAQƏ
SAXLAYA BİLƏRLƏR

1. Azərpoçt Poçtdaşıma Mərkəzi – 0125984955, 0552004544
2. Azərmətbuat Yayım MMC – 0124411991, 0124404694
3. Səma Mətbuat Yayım – 0125940252, 0503336969
4. Pressainform MMC – 0125115191, 0504560835, 0553156002
5. Qaya Mətbuat yayım – 0125667780, 0502352343
6. Ziya LTD – 0124977696, 0503067744

1 nüsxə 1 aylığı 13.20 AZN

6 aylıq 79.20 AZN

1 illik 158.40 AZN

ABUNƏÇİLƏRİMİZİN
XİDMƏTİNDƏYİK
Müraciət, şikayət, yazı,
təbrik və başsağlıqlarınızı
dərc etməyə hazırıq!

Bakıda evdən 9500 manat oğurlanıb

Paytaxtın Nərima-
nov rayonunda
yerləşən evlərin
birindən oğurluq edilib.
Bu barədə SİA-ya DİN-in
mətbuat xidmətindən
məlumat verilib. Bildiri-
lib ki, zərərçəkən şəxs
yaşadığı mənzildən
9500 manatın naməlum
şəraitdə talanması barə-
də polisə məlumat ve-
rib. Polis əməkdaşları-
nın həyata keçirdikləri
tədbirlərlə əməli törət-
məkdə şübhəli bilinən 40 yaşlı G.Xəziyeva müəyyən olunaraq saxlanılıb.

Daha bir oğurluq hadisəsi isə paytaxtın Nizami rayonunda qeydə alınıb. Rayon
ərazisində yerləşən qazanxanaların birindən 500 manat dəyərində əlvan metal qurğu-
ları oğurlamaqda şübhəli bilinən 29 yaşlı R.Nəsibli, 25 yaşlı İ.Əhmədov, həmyaşıdı
Y.Ağayev və 20 yaşlı A.Əliyev polis əməkdaşları tərəfindən müəyyən edilərək saxla-
nılıblar. Faktlarla bağlı araşdırma aparılır.

“Qarışıq geyim tərzı sadəcə dəb məsələsi deyil”

AYDINLIQ GƏTİRİLDİ

"Bugünkü gənclərin geyim tərzində maraqlı bir sintez müşahidə olu-
nur: həm Qərb modasının rahat və modern elementləri, həm də Şərq mə-
dəniyyətinə məxsus incəlik və simvolika yanaşı şəkildə özünü göstərir".
Bunu SİA-ya açıqlamasında rəssam modeler Səkinə Əliyeva deyib.

Onun sözlərinə görə, bu qarışıq üslub ilk növbədə onların kimlik ifadə-
sinin göstəricisidir: "Gənclər geyim vasitəsilə yalnız öz xarici görünüşləri-
ni deyil, həm də daxili dünyalarını, dünyaya baxışlarını əks etdirirlər. Qərb
üslubu onlara azadlıq və modernlik imkanı verirsə, Şərq üslubu köklərə
bağlılıq və ənənəyə hörmət hissini ifadə edir. Bu ikisinin birləşməsi həm
milli dəyərlərə sadıqlığı, həm də qloballaşmaya açıqlığı nümayiş etdirir.
Eyni zamanda, bu vəhdət onların zövqünü və estetik baxışlarını da forma-
laşdırır. Gənclər geyimlərini sadəcə gündəlik ehtiyac kimi görmür, onu ya-
radıcılıq və fərdiyyət vasitəsinə çevirirlər. Məsələn, qərb üslubunda sadə
kəsimli bir geyimin üzərinə Şərq naxışlı aksesuar əlavə etməklə özünə-
məxsus tərz yaradırlar.

Digər tərəfdən, qarışıq üslub gənclərin cəmiyyətlə münasibətlərinə də
təsir edir. Ənənəvi dəyərlərə bağlı olan nəsillər üçün Şərq elementlərinin
qorunması müsbət qarşılanır, daha açıqfikirli dairələr isə Qərb üslubunu yenilik və inkişaf əlaməti kimi qəbul edirlər. Beləliklə, gənclər ge-
yim vasitəsilə həm öz fərdiyyətlərini ortaya qoyur, həm də sosial uyğunlaşma əldə edirlər. Nəticə etibarilə, bu qarışıq geyim tərzı sadəcə
dəb məsələsi deyil, gənclərin kimlik axtarışının, kök və qloballaşma arasında balans yaratmaq istəyinin təzahürüdür".

Günəli Fərzəliyeva

Baş redaktor:
Bəhruz Quliyev

Ünvanımız:
Bakı şəhəri,
Üzeyir Hacıbəyli
küçəsi, 66.

Şəhadətnamə: № 022492
<http://www.ses-news.az>
<http://www.sesqazeti.az>
E-mail: ses@sia.az

“ƏLİNCƏ” AZƏRBAYCAN XEYRİYYƏ
CƏMIYYƏTİNİN ORQANI.
QƏZET 1991-Cİ İL
YANVARIN 11-DƏN ÇIXIR
Tel: 598-33-90
Faks: 493-11-62

Redaksiyanın mövqeyi
ilə müəllifin mövqeyi
üst-üstə düşməyə bilər.

**Qəzet bazar və
bazar ertəsindən
başqa hər gün
nəşr olunur**

Tiraj: 3000